

Poštnina plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK IX ★ LIII **10** OKTOBER ★ 1953

VSEBINA:

Janko Mlakar: 60 let slovenskega planinstva	577
Francè Avčin: Ob odkritju spomenika Kugyju	583
Prof. dr. Vladimir Murko: Čehi in naše planine	595
Vladeta Košutič: Vrsno	600
Vladeta Košutič: Triglavsko jezero	601
Ciril Debeljak: V zasneženih stenah Savinjskih Alp	602
Tone Svetina: Preko bohinjskih gora	605
Društvene novice	614
Planinska ofenziva	617
Iz planinske literature	618
Razgled po svetu	621

Prilogi v 10. številki: Zahodno ostenje Velikega Spičja, foto Janko Ravnik;
Na Stolu (Begunjščica, Storžič, Kamniške planine), foto Ferdo Premru
Prilogi natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 350.—, ki jo morete plačati tudi v treh obrokih po din 90.—, četrti obrok pa din 80.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi žrkami.

TOVARNA ŠPORTNEGA ORODJA

s svojo stalno razstavo izdelkov
v Ljubljani, Titova cesta 84, je
eno največjih podjetij te vrste
v Jugoslaviji, ki proizvoaja pri-
znanu kvalitetno orodje za vse
vrste športa

BEGUNJE
pri Lescah
• (SLOVENIJA)

Za telovadbo, teško in lahko atletiko, vodni šport, zimski šport, razne športne igre itd.

Opremlja sodobno telovadnice in otroška igrišča s priznanimi orodji!

Izdeluje razne reševalne naprave za gasilce, gorsko reševalno službo, PLZ-e kot n. pr. reševalne gasilske pasove, paradne pasove, gasilske lestve, razna nosila, Mariner naprave, Graminger sedeže, reševalne vreče itd.

Nadalje izdeluje naprave za bolnišnice in za veterinarsko službo.

Sporinike opozarja na priznane športne jopiče iz kože in volne, ki so uporabni za vse vrste športa! Dalje na torbice, nahrbtnike itd.

Oglejte si našo stalno izložbo v Ljubljani, Titova cesta 84, kjer dobite vse potrebne podatke o cenah itd.

Zahtevajte specialne ponudbe!

60 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

Nadaljevanje

ne 4. septembra se je pa vršil prvi kongres Zveze, in sicer v Zlatorogu v Ukancu. Razen že imenovanih ustanoviteljic se ga je udeležila še peta članica, Bosna in Hercegovina. Tajnik Prebeg je podal obširno poročilo o delovanju posameznih v Zvezi včlanjenih društev. Pri slučajnostih je Tominšek predlagal, naj se sprejme Skala v Zvezo. Predlog je bil zavrjen, ker ni imela Skala predpisanih 500 članov. Po raznih drugih predlogih, od katerih so bili nekateri sprejeti, nekateri pa zavrjeni, se je vršila volitev novega odbora za leto 1927. Ker je imel biti sedež za to leto v Ljubljani, je bil za predsednika izvoljen Tominšek, za tajnika pa Hrovatin.

V dneh 12. do 14. septembra 1925 so se sešli v Visokih Tatrah zastopniki 4 planinskih društev, SPD, KČST, BTD (Bulgarsko Turistično Družestvo) in Polskie Towarzystwo Tatrzańskie (PTT) ter ustanovili Asociacijo Turističnih Društev (AST). V odbor so bili izvoljeni za dobo 4 let za SPD, Tominšek, Hrovatin in Janko Ravnik.

Za predsednika je bil izvoljen dr. Jiří ST. Guth-Jarkovský, za tajnika pa V. Dvorský. Namen združenja je, olajšati vzajemno podporo turistovskega dela v slovanskih gorah.

I. kongres AST se je vršil dne 25., 26. in 27. sept. 1926 v Pragi. SPD je zastopal Hrovatin. Vsi udeleženci so se strinjali v tem, da ima vsaka država v odboru samo enega zastopnika. Državo SHS naj bi zastopala Zveza pl. dr. SHS, ter vstopila v AST namesto SPD. Sklep se je takoj izvršil. Iz odbora so izstopili vsi trije Slovenci, vstopila pa Pasarić in Stajić.

Na kongresu se je veliko predlagalo in sklepalo. Kdor se za to zanima, naj prebere v Pl. V. 1926 strani 257—261.

Redni občni zbor OD se je vršil 11. maja 1926 pri Levu. Potekel je, da se sodobno izrazim, v prav prijateljskem ozračju. Tajniško poročilo je namesto tajnika Tominca prebral I. Tavčar. Iz njega smo zvedeli, da je Dom na Krvavcu »stal ogromno vsoto 755 715 dinarjev 15 par«.

Po prebranih poročilih je inšpektor Josip Wester predlagal, naj se prouči vprašanje, kako bi se uredila Grmada (Šmarna gora) v turistične svrhe. Pri tem bi bilo mogoče napraviti tri prave zavaranane planinske steze po pečinah pobočja Grmade z izhodiščem v Vikrčah, ki bi lahko služile tudi v vežbanje. Živahna debata se je vnela tudi, ko se je načelo vprašanje visečega mostu pri Mednem. Potekla je seveda v prijateljskem duhu.

Delovanje OD v letu 1926 je bilo omejeno na popravo nekaterih koč in planinskih potov.

Članstvo SPD se je od prejšnjega leta pomnožilo za 336. Celokupno društvo je imelo 7176 članov, OD 3916, 21 podružnic pa 3260. Naročnikov Pl. V. je bilo 1687. Triglavski dom je imel 1959 obiskovalcev, 386 manj od prejšnjega leta. V Mežici - Črni se je ustanovila podružnica »Peca«.

Načelnik dr. Tominšek je bil odlikovan z redom Sv. Save III. vrste, in sicer, kakor je naglašal veliki župan Baltič, zaradi ogromnih zaslug, katere si je stekel za razvoj in razmah SPD.

Dne 10. marca 1926 je umrl v Mojstrani Janez Klinar, Požganc. Mislim, da mu Pl. V. prav lahko žrtvuje nekaj prostora. Naj navedem torej nekoliko iz osmrtnice, ki mu jo je napisal Aljaž v Pl. V., 1926, 118. »Bil je skromen, priden, zvest, varčen, trezen. Skoraj pri vseh triglavskih stavbah je bil on delovodja, izkušen, preudaren, vosten, da sem se lahko povsem nanj zanesel. Poznali so ga vsi turisti, Slovenci, Nemci in Čehi. Preplezal je dvakrat steno tam, kjer gre Kugyjeva pot proti Triglavskim jezerom. Razstrelil je tudi nevarni greben med Malim in Velikim Triglavom. Za vsa planinska dela je bil Požganc kar ustvarjen. Bil je stara gorenjska korenina. Vzornemu možu blag spomin!«

V letu 1926 so zahtevale gore za tiste čase nenavadno veliko število smrtnih žrtev. Na Grebenu so se ponesrečili trije: Fran Strle, Vera Mancini in Rado Sopčič. Na Mrzli gori je našel smrt Pavel Šuman, na Prisojniku dr. Milko Lubec, v Vratih pa je izginil slikar Gorup, ki ga niso našli. Najbolj tragična je bila smrt znanega in izbornega plezalca De Reggija na Grmadi, v — plezalni osnovni šoli.

Zadnji redni občni zbor SPD se je po starih pravilih vršil dne 21. junija 1927 pri Levu. Pustoslemšek je »dobrohotno kritiziral« društveno delovanje in stavil več umestnih predlogov, med njimi tudi predlog za zvišanje članarine na 50 dinarjev; utemeljil ga je kratko, pa točno: »Če hoče društvo uspešno delovati, mora imeti tudi dovolj sredstev na razpolago, ker teh nima, jih išče v svojih hotelih, kar se mu zameri.« Proti zvišanju članarine je bilo pa toliko ugovorov, da je predlog umaknil.

Dne 18. avgusta se je v istih prostorih vršil Osrednji občni zbor SPD po novih pravilih, čigar naloga je bila, da izvoli Osrednji odbor. Za predsednika je bil izvoljen dr. Tominšek, v odbor pa kot odborniki: Janko Mlakar (predsednikov namestnik), Ivan Tavčar (tajnik), dr. Stanko Tominšek, Jože Jeretina (blagajnik), dr. Franc Pavlin, Makso Hrovatin (gospodar), Gvidon Čadež, Rudolf Rozman (knjigovodja), Janez Kveder, Alojzij Knafelc, prof. Janko Ravnik, inž. Škof, Viktor Naglas in dr. Tičar; za namestnike pa: Ivan Šabec, Mirko Vlaj, Anton Bervar, dr. Orel in dr. Stanko Kmet. Za preglednika računov sta bila izvoljena Emerik Ferlinc in Fran Škerlep. Določitev delegatov za Skupščino se je prepustila O. O. V Zvezo plan. društev SHS sta bila poslana Tominšek in Hrovatin.

Dne 27. avgusta 1927 se je vršil kongres Zveze na Avali v koči Srpskega plan. društva. Predsedoval je Tominšek. Tajnik Hrovatin

je podal precej obširno poročilo o delovanju posameznih društev. Poudarjal je, da jih merodajni faktorji ne podpirajo tako, kakor zaslužijo. Za primer je navedel SPD, ki kljub ponovnim prošnjam skozi vsa leta ni prejelo niti pare podpore, ki jo pa s svojim delovanjem zasluži.

Živahna debata se je vnela pri vprašanju znižanih voženj na železnici. V novi potniški tarifi so ugodnost, katero so do sedaj uživali člani slov. planinskih društev, popolnoma prezrli. Zveza je zato naredila vlogo na ministrstvo železnic, naj vstavi v tarifo staro besedilo, po katerem so imeli člani plan. društev, če so potovali v skupini najmanj 5 oseb, polovično vožnjo. Vloga je bila zavrnjena. Besedilo so namreč tako spremenili,

da je imel vsak član trikrat na leto pravico do polovične vožnje. V Zvezi je bilo včlanjenih še vedno samo 5 društev, ki so imela skupaj 16 784 članov. Med njimi je prednjačilo SPD s 7276 člani.

Kongres AST se je vršil dne 22. septembra 1927 v prostorih PTT v Krakovu. Zvezo pl. društev SHS so zastopali Pasarić-Stajić in Hrovatin. Kot gost se je kongresa udeležil dr. I. C. Oblak. Sprejetih je bilo veliko predlogov in sklepov, ki so priobčeni v Pl. V. 1928, 19-23.

I. Skupščina SPD se je vršila 30. oktobra 1927 v Ljubljani v beli dvorani hotela Union. Sklicana je bila zlasti v to svrhu, da se je izvedel novi ustroj društva, da so se izvolili Nadzornik in poverjeniki podružnic za Širši Osrednji Odbor (ŠOO). OD je poslalo na zborovanje 78 delegatov, podružnice pa 61. Poročilo o delovanju SPD, ki ga je podal predsednik Tominšek, je bilo sprejeto brez debate. Več razgovora je bilo o predlogu O. O., po katerem naj bi mu podružnice plačevale kot prispevek za upravo od vsakega člana po 5 dinarjev na leto. Končno je bil predlog sprejet proti glasovom delegatov Jeseniške, Kranjskogorske in Radovljiške podružnice. Nato so izvolili za Nadzornika dr. Senjorja, za njegovega namestnika Pučnika, potem pa še 5 poverjenikov podružnic v ŠOO.

Delegati Kranjskogorske podružnice so izjavili, da bodo Dom na Vršiču prodali Italijanom, kar je izzvalo splošen odpor. Slednjič so sklenili, da bo celotno SPD podružnici povrnilo kupnino, ki bi jo dobila od Lahov. Vsa zadeva se je odkazala ŠOO v ureditev.

ŠOO so še marsikaj naložili: predloge za izposlovanje voznih olajšav na tržaški prog, ureditev reševalne postaje na Jesenicah,

Fedor Košir, predsednik PZS, govori na taboru v Vratih

avtorizacijo gorskih vodnikov, uredbo enotnih pristojbin v kočah, dalje Westrov nasvet glede opredelitve področja podružnic, Kuna-verjev glede zaščite planinske flore, Hrovatinov glede naravnih parkov in Kolbov predlog, naj se uredi Uršulska koča na Plešivcu. O. O. je bil vesel, da mu je ŠOO odvzel te naloge, saj je itak sam imel že dosti dela s kočami, katere je imel v oskrbi. Teh je bilo 19, torej skoraj za majhno vas in to so bile: Zlatorog, Sv. Janez, Dom na Krvavcu, Aljažev dom, Triglavski dom, Aleksandrov dom, Staničeva koča, Vodnikova, Orožnova, Malnerjeva, Erjavčeva, Kadilnikova, Češka, Cojzova, Krekova, Spodnja Koča na Golici, Koča pri Triglavskih jezerih, na Veliki planini in v Kamniški Bistrici. Zato ni bilo čudno, da je bilo vsako leto treba toliko popravil. Potem se prišla še pota, katera je bilo treba tudi vedno popravljati in obnavljati markacije. Če bi bili tisti, ki so na občnih zborih grajali to in ono na delovanju O. O., bolje poznali njegovo delo, bi bili gotovo prizanesljivejši v svoji kritiki. Seveda, interpelirati, predlagati, v nič devati delo odbora ter mu nalagati razna bremena, to je bilo pač lahko. Gotovo so se ravnali po znanem pregovoru: »S tujo roko je lahko gade loviti.« Tako so iz vrst zborovalcev včasih letele puščice na odbor, da je bilo — veselje. Tominšek jih je pa lovil s svojim ščitom, »sukal uma svitli meč«, ter zadajal z njim na vse strani bolj ali manj uspešne udarce. Zelo zabavno je bilo, kadar je kak »gromovnik« govoril z jasnim namenom, da se je izkazoval v svoji govorniški umetnosti. Tako se O. O. ni mogel pritoževati, da se članstvo ne zanima za njegovo delovanje.

V letu 1927 sta se pri O. O. ustanovila dva odseka, Smučarski in Šmarnogorski. V prvega so bili delegirani odborniki - smučarji dr. Pavlin, Tavčar in dr. Stanko Tominšek. Šmarnogorski je imel nalogo, da izdela vsa pota in markacije po Grmadi in Šmarni gori. Vanj so bili izvoljeni Knafelc, Ferlinc in Wester.

Velik pomen za turizem v obmejnem pasu med kraljevino SHS in Avstrijo je imel sporazum, ki sta ga sklenili obe državi. Planinci in smučarji so se smeli na ozemlju druge države pogodnice muditi tri dni že s člansko izkaznico planinskega društva.

Z Italijo se pa nismo mogli pobotati. Prejšnja leta so pustili turiste z legitimacijami SPD prekoračiti mejo za nekaj kilometrov. V letu 1927 jih je pa ta dobrota minila. Če so koga zasačili le nekaj metrov od meje na svojem ozemlju, so ga takoj prijeli in odgnali tja, kamor gotovo ni bil namenjen.

Rešilne postaje so se pomnožile in izpopolnile. SPD jih je organiziralo v vseh važnejših krajih. Vsaka ekspedicija je imela svojega vodjo, čigar dolžnost je bila, obvestiti vse člane o nesreči, javiti jo O. O. ter poročati, če potrebuje pomoči.

To leto je prinesel Pl. V. prvokrat poročilo občnega zbora Skale. Klub je imel 133 članov, smučarski oddelek 111, 27 članic in 18 naraščajnikov. Bil je to najmočnejši smučarski klub v državi.

OD je imelo konec leta 1927 rednih članov 3479, ustanovnikov pa 65. Podružnice so jih imele 4783 ter so s tem dobile večino v

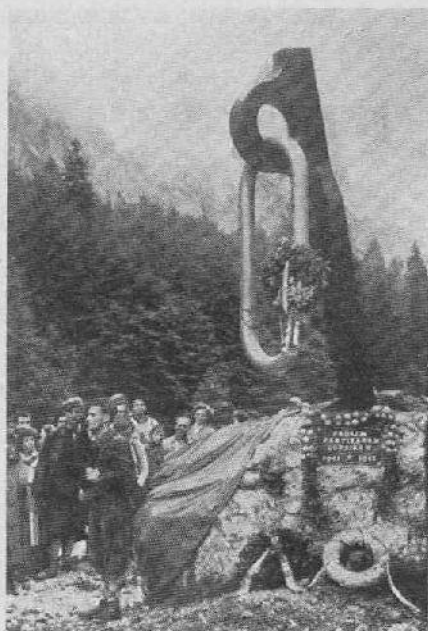
Skupščini. Celokupno SPD je imelo torej 8327 članov. Pl. V. je imel 1758 naročnikov, Triglavski dom pa 2766 obiskovalcev. Podružnica se je to leto ustanovila samo ena, Dravinjska s sedežem v Konjicah. Tržiška podružnica je postavila Dom na Kofcah s kapelico. Oboje je bilo last Planinske zadruge, katere glavni delničar je bila podružnica.

Dne 3. maja je umrl častni član SPD Jakob Aljaž. Dne 24. februarja si je na poti v cerkev zlomil nogo. Tej nesreči so se pridružile še druge bolezni, katerim je podlegel. Vso svojo ljubezen do domovine in planinstva je izrazil v poslovnih besedah, katere je dva dni pred smrtjo sporočil Pl. V. »Poslavljam se s tega sveta,« je pisal. »Srečnega se čutim, da bo moje truplo počivalo med planinskimi tovariši in v zemlji, ki sem jo tako ljubil. Poslavljam se pa tudi od vseh planincev in čitateljev Pl. V. ter želim, da bi se planinstvo pri nas vedno bolj razširjalo.«

Trije spomeniki skrbe, da se triglavski župnik ne bo pozabil. Prvega, Aljažev stolp, si je sam postavil, drugega, na grobu poleg zakristije na Dovjem, so mu postavili prijatelji in bližnji sorodniki, tretjega na Šmarni gori pa Glasbena Matica.

8. Skalaši in SPD

Z Domom na Krvavcu in podružnico v Ukancu je OD zlezlo globoko v dolgove, ki so se pa še povečali z gradnjo Doma v Kamniški Bistrici. Staro turistovsko kočjo je napadel marasmus senilis. Bilo je samo še vprašanje časa, kdaj mu bo podlegla. Sprva so mislili, da bo zadostovalo, če se obnovi le najstarejši del stavbe. Potem so pa videli, da je najbolje, če se vsa kočja podre in na novo sezida. Iz preproste kočje se seveda nastal »dom«. Načrt sta naredila inž. Škof in tesarski mojster Ravnikar, ki je prevzel stavbo. Otvorjena je bila z veliko slovesnostjo 15. maja 1929. V otvoritvenem govoru se je med drugim predsednik SPD zahvalil tudi Oblastvenemu odboru v Ljubljani za podporo 30 000 dinarjev, Kamniški korporaciji pa za les, ki ga je za stavbo podarila. Njena velikodušnost pa v tej zadevi ni bila posebno velika. OD jo je prosilo, da bi mu tisto krpico sveta, na kateri je bil postavljen novi Dom, prodala, pa ni hotela tega

Spomenik partizanom - gornikom
v Vraticih

storiti. Tako je OD, ki je tičalo globoko v dolgovih, zgradilo bogati korporaciji planinski hotel in to pod pogojem, da ga dobi v najem.

Z Domom v Kamniški Bistrici je zopet usahnil lep vir dohodkov. Medtem ko je stara koča vrgla vsako leto precej jurjev, je ponosni Dom komaj samega sebe nosil ter se za silo amortiziral. »Gospodarsko poslopje« v Ukancu in oba Domova, na Krvavcu in v Bistrici, ta nesrečna trojica je pognala OD v dolgove, kateri so ga še dolgo žulili. Zato ni mogel odbor niti misliti na gradnjo kakce res planinske postojanke, na primer Križke koče. Vsi dohodki so šli za obresti, amortizacijo dolgov ter za popravo že obstoječih koč in potov. Edina planinska pot, ki jo je odbor dal v letu 1928 nadelati, je bila pot na Mojstrovko čez severno steno. Dal je sicer tudi na šmarnogorsko Grmado čez Vikrško pečevje nadelati in zavarovati pot, ki se pa seveda ne more šteti za planinsko. Za tiste planince, ki nameravajo prvič na Triglav, je pa le koristna, ker se lahko na nji vadijo plezati s pomočjo žic in klinov.

Da bi zimskim planincem in smučarjem ustregel, je odbor oskrboval Dom na Krvavcu in Kočo na Veliki planini vse leto, Erjavčevo ob nedeljah in praznikih, Staničevo pa o veliki noči in binkoštih.

Običajni letni občni zbor se je vršil 11. maja 1928 pri Levu. Bil je dobro obiskan, občinstvo pa zelo »animirano« ter se je tu in tam celo razburjalo. Da bi tej ali oni podružnici SPD minile skomine po kaki stavbi OD, je predsednik Tominšek v pozdravnem govoru poudaril, da je »O. O. vedno zastopal stališče, da ohrani OD vse, kar si je s trudom in žrtvami pridobilo.« (Dolgove bi bilo gotovo rado odstopilo, pa se nikomur ni po njih »skominalo«.) Tajnik Stanko Tominšek je v svojem poročilu omenil, da se promet v kočah SPD vedno bolj množi ter da prihaja v naše planine vedno več inozemcev, kar je zapisal v dobro Kugyju, ki je z govorjeno in pisano besedo seznanjal tujino z našimi planinami.

Dolgotrajna in mestoma burna debata se je pričela, ko je knjigovodja prebral precej obširno poročilo o imovinskem stanju OD. Pustoslemšek je grajal, ker se bilanca ni razmnožila in razdelila zborovalcem. Tominšek mu je pojasnil, da je odbor to opustil, ker se večina zborovalcev ni za bilanco zanimala. Imel je prav. Nekateri so jo, ne da bi jo bili prebrali, zganili ter vtaknili v žep. Večina jo je pa na tleh prepustila snažilki, da je z njo lahko podkurila.

»Zato je pa odbor,« je dejal Tominšek, »letos naprosil, naj tisti, ki se zanimajo za finančno stanje OD, pred občnim zborom pregledajo v pisarni računске zaključke, med njimi tudi Pustoslemška, ki se pa vabilu ni odzval.« Nadzornik Wester je nato predlagal, naj bodo letni računi v društveni pisarni vsakemu članu skozi 8 dni pred občnim zborom na vpogled, poleg tega naj se bilanca predloži občnemu zboru tudi v pomnoženi obliki. Prvi predlog je bil sprejet soglasno, drugi pa z večino enega glasu. Pustoslemšek je tudi grajal, da je bil Dom v Bistrici predrago zgrajen, potem mu je Tominšek pojasnil, da je podjetnik Ravnikar izjavil, da se podvrže vsaki prečinitvi svojega dela.

(Dalje prihodnjič)

Francè Avčin:

OB ODKRITJU SPOMENIKA KUGYJU

So viel einer Idealist ist, so viel ist er wert.*

(Wilhelm Ostwald)

lovenski planinci so letos 3. avgusta postavili spomenik doktorju Juliju Kugyju, poetu naših gora, enemu največjih, če ne sploh največjemu planinskemu pisatelju dosihmal. Le njegov umrli prijatelj Charles Gos bi mu mogel stopiti ob bok. Spomenik, mojstrovina kiparja Jake Savinška, stoji v Trenti, v Kugyjevi »dolini mehkih src«, tudi njegovemu srcu najljubši od vsega širnega gorskega sveta, kar ga je poznal in opisoval.

V nadživljenjski postavi strmi njegov bronasti spominski lik v daljo, preko skromnih trentarskih bajt, preko Soče, najjasnejše reke Evrope, tja proti Jalovcu, Matterhornu Julijskih in Julijeve Alp. Odkrila ga ni človeška roka: Vcter, ki se je v dežnih valovih gnal onega mračnega popoldneva s Prisojnika, z Razorja, z Mojstrovke in Travnika, vihar je potegnil planinsko zastavo raz širokokrajni klobuk negibni postavi na râme. S hrbtom obrnjen proti maloštevilnemu občinstvu, ki je zdržalo v neurju, je poslušal govornike treh narodnosti prav tak, kot je bil vedno v življenju: le v goré zamaknjen, vzvišen nad dolinskim svetom in njegovim drobnim početjem. Ves tak se mi je videl kot onega dne, ko mi je ob zadnjem slovesu govoril o svoji Trenti. Le z onim nepozabnim vtisom v duši sem mogel umetniku-kiparju posoditi svoj spomin, da mu je pod prsti skozi moje oči zaživel Kugyjev resni obraz v sreči in zadovoljstvu: vsaj mrtev v Trenti!

Mrtev, da! In vendar tako večno živ! Živ v velikanih: v Triglavu, v Prisojniku, Škrlatici, Jalovcu. Živ, še bolj živ v skromnih pritlikavcih: v Ozebniku, v Vršakah, na Pršivcu, Golici, Črni prsti. Dokler bo gorá in pravih planincev s koščkom srca, dotlej Kugy ne bo pozabljen v naših gorah. Pa tudi v tujih ne! »Gleich wie ein Halbgott...« sem slišal o njem in to od trdih Švicarjev! Vendar jih je pri nas že bore malo, ki Kugyja poznajo, res razumejo. Mnogo več pa jih je, žal, ki jim ime Kugy ne pomeni ničesar, ki se danes sprašujejo, čemu le dragi spomenik vprav njemu, saj ni bil naš človek, saj je Nemec. Mar bi bili postavili še eno planinsko oštarijo...! Poizkusil jim bom odgovoriti z okoliščinami in dejstvi, ki so manj poznana. Tvorila naj bi prispevek k popolnemu življenjepisu, ki še čaka peresa.

Oglejmo si najpreje mojstrovno poreklo. Je bil Kugy res nemškega rodu? Znano je in Kugy sam piše, da mu je bila mati Julija, najstarejša hči Johanna Vessela, finančnega svetnika in slovenskega pesnika Jovana Vesela-Koseskega. Značilno je za doktorjevega

¹ Vreden si toliko, kolikor si idealist — (seveda to ni mišljeno v svetovno-nazorskem smislu).

očeta, ki je bil završil trgovske šole v nemškem Gradcu in praktical po nemških trgovinah, pa si je v Trstu kljub temu poiskal družico Slovenko. Tudi služkinjo so imeli 40 let Slovenko, Urško Šebenik iz Logatca. Doktorju samemu je pozneje gospodinjala prav tako Slovenka Malalanova, z Opčin menda, tudi ta kar štiri desetletja. Malalanova je zavedna Slovenka, vendar v zadevah, tičočih se Kugyja še vedno pod njegovim vplivom, oziroma njegovih naziranj in izjav. Upravlja doktorjevo skromno zapuščino — korespondenco je menda sežgal. Vendar bi veljalo zavarovati njen alpinski in literarni del, v kolikor ni že raznesen. Rodbina je bila enako cenjena v italijanskih, nemških in slovenskih krogih tedanjega črnožoltega Trsta. Starši so z otroki govorili do doktorjevega šestega leta povečini italijansko. Nekega dne pa se je oče spomnil »er sei ein Deutschkärntner« — kar nikakor ne drži, kot bomo videli — in obrnil je zastavo po nemškem vetru, otroci so se morali brž naučiti nemščine. Slovenščina pa je v gosposko razvijajoči se hiši utihnila.

O svojem očetu Pavlu pravi Kugy naslednje: »Er stammte aus einem Bauernhause im Kärntnerischem, in Lind... Das war und ist heute noch windisches Land, vom Deutschen stark durchsetzt.« Hodil je tam v šolo pol ure daleč, torej v Podklošter. Zgodaj je prišel v trgovsko vzgojo, najprej v Celovec k firmi Julius von Rainer. Po končani trgovski izobrazbi se je preselil v Trst. Tam je z družabnikom Pfeifferjem ustanovil firmo »Pfeiffer-Kugy«. Po njegovi smrti jo je prekrstil v »P. Kugy«, menda ne v čast Pfeifferjevemu spominu, ki ga je bil tovariško pošteno ogoljufal, temveč ker se je njegovo ime tudi pričenjalo s črko P.

Doktor sam je bil jurist, a z nagnjenji, ki so bila vse prej kot trgovska. Zato se v trgovini ni nikdar dobro znašel, niti v zlatih časih Trsta ob koncu prejšnjega stoletja ne. Njegovi prefinjeni naravi so bili trgovski posli preveč grobi, umazani, že nemoralni v socialističnem smislu. Zanj pač ni bil rekel Schopenhauer: »Es ist ein Merkmal gemeiner Naturen, sich leicht und rasch im Leben zurechtzufinden.« Bil je vedno pokonci mož, tudi v revščini svojih zadnjih let.

Po pripovedovanju Malalanove je Kugy izrečno zanikal, da bi rodbinsko ime izviralo iz priimka Kogoj. Vedno je tudi priznaval, da so na očetovem domu v vasi Pod Lipo pri Podkloštru, tudi Lipje imenovani, govorili »koroško narečje« in deloma nemško. To drži še danes in leta 1951 sem se o tem osebno prepričal.

Kugy se v svojem širokem kozmopolitizmu za izvor in preteklost svojega rodu ni prida zanimal. Po izidu njegove prve knjige se je nanj obrnila neka ustanova z Dunaja, da ji poroča kaj o svojem poreklu, menda z namenom odkriti mu v žilah še kako plemenito kri. On jim je takrat na kratko odrezal, da je po očetovi in materini strani kmečkega rodu. Očetov rod da je že izdavna naseljen Pod Lipo pri Podkloštru. To priča med drugim tudi okolnost, da je očetova hiša tik vaške cerkvice in nosi številko 1, je torej ena najstarejših ali sploh najstarejša v naselju.

Kugy je često sam izrecno priznaval, da je slovenskega pokolenja. Isto trdi še danes Jože Komac, v trentarskem Logu, sin doktorjevega slavnega vodnika Andreja, upokojen državni logar in Bois de Chesnov lovec preko 40 let. Zato je doktorja zelo bolelo, ko ga je ob izidu delnega slovenskega prevoda njegove prve knjige napadel ljubljanski časnik »Jutro« kot poturico, češ da bi bil moral knjigo kot Slovenec napisati itak v slovenščini. Krive da so bile razmere, ker se je v šolah in doma vedno učil le nemški in tudi sicer ni našel priložnosti, da bi se bil naučil knjižne slovenščine, dasi jo je dokaj dobro razumel.

Treba je bilo tedaj raziskati še očetovo linijo, koroški rod Kugyjev. L. 1951 sem se potrudil in sam s pomočjo našega koroškega dr. Francija Zwittra obiskal Kugyjev dom Pod Lipo, Zwittrovega sošolca župnika Komarja v Podkloštru in župnika Janeza Starca v Št. Lenartu pri Sedmih studencih. Obe župniji sta Lipjam sosednji in upal sem v starih matrikah najti izvirnih podatkov o imenu in rodu Kugyjev. In res sem iz teh podatkov, segajočih tja do leta 1700 nazaj, lahko razbral, da se je prvotno ime pisalo v knjižni Slovenščini Kugaj, z izgovorjavo Kugäj« poleg tega pa naslednje različne ponemčevalne variante v pisavi imena: Kugej (1727), Kugi (1722), Kugei (1718), Gugei (1735), Kuggi (1781). Črke »ypsilon« na mestu, kot stoji v priimku Kugy pa nisem zasledil nikjer. Le v imenu »Kugey« nekega gostača, priženjenega iz Kanala okrog l. 1800 v Čavo (Tschau!) pod Korenskimi sedlom, sem jo našel. Toda v istem zapisu stoji v datumu tudi »May« namesto »Mai«. V pačenju slovenskih imen so župniki pisali n. pr. Smoli namesto Smolej, Mulai namesto Mulej (ime tržiškega lovca v knjigi Franz Graf von Zedwitz »Zaubervoller Balkan« str. 32, Ullstein-Berlin), Nobak ali Novagg namesto Novak, Gallob, namesto Golob, Jernei, namesto Jernej itd. Vendar najstarejši zapiski jasno kažejo na slovensko rodbinsko ime Kugej.

Današnje koroško ime se je ustalilo na pisavo Kugi. Hiši se pravi še danes po domače »pri Kugiju«, a z izgovorom mestoma na »Kugäj«, kot sem bil sam slišal na neki kmetiji. V šentlenartskem župnišču ima še danes delavnico šivilja Antonija Kugi.

Bil je tedaj Pavel edini doktorjev oče, ki je rodbinsko ime v Trstu spačil v »Kugy«. Mogoče je domačo končnico »ej« ali »äj« internacionaliziral z angleškim »y« (uaj!), da se je lepše videlo v tedanjem kozmopolitskem Trstu. Potek očetove linije pa sva s tov. Zwittrom z združenimi naporj ob pomoči obeh župnikov ugotovila takole, deloma tudi po pripovedovanju sedanje gospodinje na Kugijevini:

Na očetovom domu so bili štirje otroci. Najstarejši je bil Simon, ki je bil od 1848 do 1859 vojak v laški kampanji in se zato ni več poročil. Posestvo je izročil sestri Neži, ki je po doktorjevi izjavi gospodinjala, sam pa jo je menda mahnil v Trst za furmana. Doktorjeva teta Neža je bila poročena z učiteljem Mikulo iz Peč in je imela tri hčere: Nežo, Moniko, ki je napravila samomor, tako silno si je

želega izobrazbe in sovražila večno kmetovanje — in Uršulo lepih modrih oči. Le-tá se je poročila h Krajcarju v Peče in se je pisala Wiegele. Po Monikini smrti je prišla gospodarit Urška z možem na Kugijevino. Imela je dve hčerki in enega sina. Ta je prevzel pri Krajcarju, ena hči se je poročila k sosedu Šavpahu, tista na domu pa je vzela zopet Kugija, toda iz Krpič, tako da je današnje ime na domu le po naključju zopet Kugi. Današnja gospodinja je pa že druga žena krpiškega Kugija. Rodovi so se tedaj vrstili takole: Kugi — Mikula — Wiegele — Kugi.

Drugi brat Jakob, doktorjev stric, je bil močno revmatičen in bojda malce slaboumen.

Tretji brat Pavel pa je doktorjev oče. Njegove rojstne zapiske priobčujem. V matrikah so pisani nemško, župnik pa je izvleček na lastno iniciativo prepisal v slovenščino.

P a u l u s K u g i

rojen „ Pod lipo " 30.6.1815 Tom. IV. Fol. 20
št. 1

kot zakonski sin Simona Kugi, posestnika p. d.
Kugi Pod lipo.
in Uršule rojene Binter (Krain-
berg = Strmec)

Botri so bili: Jakob Katholnig in Barbara
Nessmann

Krstil je Blasius Nagel, parochus loci.

Podklošter dne 17.7.1951.

J. Komisar,
župnik.

V istih matrikah sem v navedenim letnicam ustreznih tomih našel okrog 30 zapiskov, od katerih pa naj bi le naslednji — kar v slovenščini — pričali o pisani raznolikosti pisave rodbinskega imena:

9. IV. 1718 Jurij Kuggei, sin Valentina in žene Magdalene, botri Matej Filei in Marija Pisleggin (?) — str. 20.

12. III. 1722 Gregor Kugi, sin Mihaela in žene Uršule »in Lind«, botra Valentin Smoli in Stina Catin (?) — str. 40.

6. III. 1927 Gregor K u g e i (v seznamu), sin Mihaela Kugi in Uršule, botra ista — str. 68.

28. VIII. 1735 Joseph G u g e i, sin Andreja in Lucije Novagg, botra Gregor Mandre in Kristina Gembserin (?) — str. 104.

28. III. 1781 Margareta K u g g i, hči Mateja in Kristine, Lind 9 — str. 10.

16. VI. 1783 Magdalena K u g i, hčerka Andreja Kugi, rusticus Lind 1 in Magdalene roj. Gallob — str. 19.

Nikakega dvoma tedaj ni, da je Kugyjev rod tudi po očetovi liniji povsem slovenski. Vendar bi naredili močno zgrešen korak, če bi doktorja samo zategadelj že hoteli vključevati v slovensko kulturo, med naše duševne velikane. Kugy ni bil ne Nемеc ne Slovenec, bil je preprosto Tržačan iste internacionalne usmerjenosti kot mnogi današnji, ki ti na vprašanje o narodni pripadnosti odgovore z besedo »tržačan-triestin«. Bil je človek, ki pripada vsemu alpinskemu svetu, bil je njegov veliki klasik. Napis na spomeniku je bil zategadelj prvotno zamišljen trojezično, toda inozemci niso prispevali praktično ničesar, pač pa bi si brž kdo na taki »dokazni« osnovi utegnil zopet lastiti prastaro slovensko trentarsko zemljo za kako »terro italianissimo« ali kak »deutscher Kulturboden«.

Ponosni smo lahko, slovenski in z nami vsi jugoslovanski planinci, da je iz čiste naše zemlje zrasel ta prvak med planinskimi pisci, klasik in poet alpinizma, ki mu zlepa ne bo para — pa čeprav je nam sovražna usoda tudi njega presadila v tujo grudo.

So, ki vprašujejo po mojstrovih alpskih činitvah, češ, le kaj je bil tako posebnega napravil v stenah, da zasluži tolike hvaležnosti slovenskih planincev. Tem nevednežem naj bo povedano tako, kot je Kugyjeve vzpone zbral in uredil dr. Carlo Chersi, njegov zaupnik in zaščitnik v zadnjih težkih letih v fašističnem Trstu.²

V Kugijevih mladih časih je bil vsak vzpon v Julijcih dogodek, vsaka tura na velikane Zapadnih Alp pa celo podjetje. Razdalje, pomanjkanje komunikacij in koč, vse to je zahtevalo bivakov, neznan pokrajina brez poštenih zemljevidov pa krajevnih poznavalcev — vodnikov. Ti so dajali svoje lokalno znanje in plačano silo, Kugy pa je prispeval svoj podjetni razum. Le v tej zvezi so se lahko rodili vsi za tedanje čase naravnost senzacionalni mojstrovi uspihi.

V letu 1871, ko so Trento in Reklanico še pokrivali gozdovi, ko skoznje še niso držale ceste, ko po cestah še niso brzeli avtomobili, kamioni — ti krvosesi gozdov, vespe in lambrette — ta propast za razvoj mladih alpinistov, tedaj je mladi Julius prvič stopil na Triglav: Iz Tolmina preko Škrbine k Bohinjskemu jezeru in dalje preko planin Zgornjih bohinjskih gorá na troglavi vrh. Vse do leta 1912, celih štirideset let traja njegova doba raziskovanja Julijcev, njegov boj za vse teže in teže dostopne stene, škrbine, vrhove.

² Glej Chersijev spominski govor dne 8. III. 1944 »In Memoriam Giulio Kugy, 1858—1944«. Imena so po Tumovem »Imenoslovju Julijskih Alp«, Ljubljana 1928 in P. V. 1928 in 1929.

L. 1877 je prvič na Kanjavcu, 1880 na Škrlatici iz Vrat. 1881 odkrije pristop na Triglav s trentske strani po »Kugyjevi smeri« in prav tako na Bavški Grintovec. 1882 obkroži Triglavov vrh po »Kugyjevi polici« in stopi kot prvi turist iz Trente na Jalovec. 1884 je prvi alpinist na Naboisu in prvi iz Planice na Jalovec. 1885 mu prinese zapleteni vzpon na Razor s severa in prvič prekorači Travniško škrbino. 1886 si prvi najde pot na Gamsovo mater, Špik nad Mrzlo vodo in na Visoko Belo Špico. 1887 sledi v plemenitem tekmovanju z drugimi kandidati prvi vzpon na Špik Hude Police s severozahoda in na Suhi plaz, na Škrlatico po severni steni. 1888 odkrije direktni vzpon na Razor s severa, 1890 je prvi na Cimi Vallone in prvi preko severnega ostenja Prisojnikovega. 1891 najde svoj pristop na Viš z zapada in prvi stopi na Mali Mangrt, prav tako na Pelc. 1892 si utre pot na Poliški Špik iz Špranje. 1893 se povzpne prvi na Lastovice in z vzhoda na Viš. 1895 prvi pripleza na Kanin s severa. 1898 prvi preči Kamen nad Rezijo skozi Žlebe, 1899 pa Krniško špico in ves greben Muzcev.

Leta 1900 sledi za preokretnico stoletja prvenstveni vzpon na Špik nad Vratu (Cima delle Portate), naslednjega leta pa varianta zapadne smeri in prvi vzpon skozi severovzhodno žrelo na Viš. 1902 mu prinese velik uspeh: direktna pot na Poliški Špik s severa. Močni Jože Komac — »der wilde Jože« — Andrejev brat je tedaj rešil položaj z Oitzingerjem vred na »passo Oitzinger«. Če to Slovenčevo ime ne bi zvenelo tako lepo nemško, bi se danes bržčas reklo »passo Komac«!

Istega leta mu uspe še doseči vrh Špika nad Tratico in prvi zimski vzpon na Kanin. 1903 si najde pristop na Krniški Turn. 1905 piše dva velika uspeha: zimski vzpon na Poliški Špik in severno smer na Viš. 1906 se povzpne prvi s severa na Innominato, naslednjega leta je prvi na Špiku nad Plazom. 1908 mu prinese težki vzpon na Poliški Špik s Škrbine vrh Strmali. 1910 se prvi povzpne na Turn nad Zadnjo Špranjo in na Severni stolp Poliškega Špika, njegov poslednji prvenstveni vzpon v Julijcih. 1911 sledi še druga varianta zapadne smeri na Viš, 1912 vzpon s severa na Cimo Vallone. Manjkajo pa datumi njegovih prvenstvenih vzponov preko Mlinarice, zapadne stene Struga, celotnega prečenja Rateških Ponc, zimskega vzpona na Prisojnik, na Kotovo špico in v Koncu Špico.

Vsaj 50 prvenstvenih vzponov prve vrste, pa še ne vemo vseh, saj jih sam ni nikdar štel! Statistike in časi so njegovemu širokemu duhu bili kaj postranska stvar. Kdor pazljivo čita njegova dela, bo pa poleg naštetega odkril še nebroj mimogrede napravljenih manjših vzponov, popotovanj, ogledov, zlasti pa romanj, katerih edini cilj je bil nemoteno uživanje lepote naših in tujih gor.

Če je kdo svetu in nam odkril Julijce, potem je bil to edino le dr. Julius Kugy.

Vzporedno s tem delom pa nikakor ni zanemarjal visokih gora Zapadnih Alp. Prvič so se mu razodele l. 1886 v Macugnagi, ob vznožju proslule Vzhodne stene Monte Rose. To ogromno ledeno

ostenje ga je držalo ujetega vse življenje s titansko potenco. Vzpon čezenj je Kugyja zaznamoval za vse življenje: odtlej se je posvetil izključno le svojim Julijskim Alpam in Zapadnim Alpam.

V leto 1885 padejo njegove spiritualne in fizične priprave za ta največji dogodek njegovega življenja. V tem cilju se je povzpел na Königsspitze, Thurwieserspitze in na Ortler s Hochjocha. 1886 je poleg Monte Rose in Gamsove matere njegovo pozornost zavzemal še en velikan: Matterhorn! Bližal se mu je v svetem spoštovanju do naporov in žrtev, ki jih je bil ta mons idealis zahteval od prvopristopnikov.

1887 ga najde na širnih ledovih Mt. Blanca. Po prečenju Col du Géant se povzpnc še na Gran Paradis in na Monviso. Le-tá mu je zapustil tolike vtise, da ga je odtlej z očmi iskal od povsod. 1888 se ponovno vrne v kraljestvo Bele Gore: na Aiguille du Midi, Mont Dolent, Aiguille des Glaciers. Pri poizkusu na Grandes Jorasses bi se bila skoro ponesrečila domala vsa naveza.

1889 je na vrsti zopet Mt. Blanc, to pot preko Dome du Goûter in v spremstvu Ottona Zsigmondija. Oba sta še živo žalovala za prijateljem in bratom Emilom, padlim na La Meije. Od tod na Mt. Vélan, Zumsteinspitze, Signalkuppe, Monte Disgrazia in na Bernino! Skupaj z dragim mu prijateljem zavzame še v Bernskem višavju Finsteraarhorn, Jungfrau, Schreckhorn, Lauteraarhorn, Wetterhorn. Le slučajna zamuda ga reši gigantskega plazu pod kočo Bergli. Kljub temu ga takoj zopet pritegne Monte Rosa; kot k polu magneta ga je vedno vleklo vprav v te gore — to pot na Lyskamm čez Perazzijev greben, pa na Parrotspitze, Balmenhorn, Schwarzhorn, Pyramide Vincent. 1890 obiše še Nordend iz Wallisa; Weisshorn in Dent Blanche z velikim vodnikom Alexanderjem Burgenerjem; zatem še Obergabelhorn in Dom, Grande Lys, Col d'Argentière, Allalinhorn, Weissmies in Fletschhorn.

V poznejših letih se je znova vrnil k drugemu močnemu polu, k Beli Gori. Njegov privlak ga je znova in znova potegnil tja na Aiguille du Triolet, Aiguille du Moine, Col de Talèfre, Col de Pierre Joseph. Tretjič je stopil na vrh Mt. Blanca po pošastni noči v polpodrti Cabane du Midi. Zatem na Les Droites, Col des Hirondelles, Aiguille de Trélatète in Les Courtes, Aiguille Noire de Pétéret pa je sama zahtevala od njega kar štirih dni.

Na ledenem severnem razu Grivole sem imel sam priliko spoznavati, da tudi v Zapadnih Alpah Kugyjeve prvenstvene niso bile od muh. Fulgida Grivola ardua e bella! Spoznal jo je z dosmrtnim prijateljem Bolaffiom pod vodstvom Josepha Crouxa, svojega Andreja Komaca Zapadnih Alp. Z Grivole se je bil prvič zagledal v divji gorski svet Dauphinéje, prav kot nekoč jaz sam, ko sva onega zlatega večera s prijateljem Dušanom bivakirala visoko visoko ob njeni zapadni steni, sredi črede dostojanstvenih kozorogov. Pozno se je Kugy obrnil proti Dauphinéji, a zato s tem večjim žarom.

Prišel je pri Mt. Pelvouxu preko Glacier des Violettes. Prečil je Barre des Écrins in stopil tudi na slavno Meijo, ki mu je bila v

Spomenik dr. Kugyju v Trenti
(mavčni odlitek)

svoji južni steni pogubila prijatelja Emila. V drugi dauphinéjski kampanji je obiskal Pic d'Olan in se poizkusil z Ailefroide, ki pa se mu je videla težka preko opravičljivih mejá. Slede še Col Emile Pic, Pic de Neige Cordier, Pic des Agneaux, Les Bans in končno le uspe na Ailefroide. V poznejših letih ga srečamo še na Pic Coolidge, Aiguille d'Arves in končno 1912 na Pic Gaspardu. Z njim je vzel slovo od svoje oboževane Dauphinéje za vselej.

V Savojskih Alpah se je vzpel na Grande Sassiére, Grande Motte, Grande Casse in Mt. Pourri. Pa ga je zopet potegnilo k Beli Gori, najgrandioznejši in najbolj neizčrpni skupini v Alpah, resda to pot »samo« na Col des Grandes Jorasses in na Col du Mont Dolent. Po stranskem skoku na Grand Combin izvrši dve veliki podjetji: Mont Dolent s strani Neuvaz, pa še enkrat, po severnem razu, kjer sta z velikim Josephom Crouxom uspela le s skrajnimi napori. In

že sledi nova vrsta vrhov: Aiguille de Rochefort, Mont Mallet, Aiguille de Taléfre; Dome de Miage, Punta Isabella, Aiguille de Leschaux, Aiguille de Blaitière in Tour Noir. Po ponovnem odskoku na Strahlhorn in Rimpfischhorn, Zinalrothorn in Ruitor se vrne na Aiguille du Plan, znova občudovat kraljestvo Bele Gore.

V tem mu je dozorel veliki načrt: prečenje Nordenda iz Italije v Švico, iz Macugnage v Zermatt. Uspe mu to drugo prečenje vzhodnega ostenja Monte Rose l. 1906, natančno dvajset let po prvem prečenju.

Za Alphublom in Bieshornom sledi klasično prečenje Matterhorna s severa na jug, ki je Edmondu de Amicis služilo kar za pripoved. Ob tej priliki je še preprečil Dvojčke (Castor in Pollux), v smeri Bétemps — Breuil. Poiskus na Dent d'Hérens z ledenika Tabor pa je propadel. K tej divji gori se mojster ni več vrnil.

V novi kampanji okrog Gran Paradisa se je vzpel na Punto della Tribolazione, Punto di Ceresóle, Torre San Pietro, Aemilius. Zatem pa na vrsto vrhuncev Savojskih Alp: Pointe du Charbonnier, Pointe de Méan Martin, Dome de Chasseforêt in še mnoge panoramske vrhove kot spremljevalec prijatelja-znanstvenika pri triangulacijskih poslih. Pri tem je na Pic in Mt. Taboru, z zelo mladim,

globoko vdanim mu tržaškim alpinistom Vladimirjem Dovganom, slovenskega imena, preživel pet čudovitih dni v gorskem miru. S tem se zaključuje knjiga njegovih spominov na ledene gore. Povprečnemu smrtniku nepojmljivo velika epopeja je pri kraju.

Kugyjeva najdaljša tura je bilo prečenje Barre des Ecrins; najnevarnejši obe prečeni Monte Rose in Mt. Dolent z Neuvaz; najtežja v ledu Mt. Blanc preko Brenve, v skali pa Col des Grandes Jorasses, Mont Dolent z ledenika Argentière in Poliški Špik s Škrbine v Strmali; najlepša pa sta bila Bela Gora s Col du Midi in zimski Montaž — Poliški Špik.

Je bilo mogoče treba kaj manj drznosti za prodor v neznane ledene pušče Mt. Blanca za onih časov, pa čeprav po najlažji poti, kot je je potrebno dandanes za smer skrajne težavnosti, ki pa je bila že desetkrat, petdesetkrat ponovljena, da kar srši samih klinov? Ne, mladi prijatelji, »stari« se nevarnostim niso izogibali in poznali so jih boljše od nas! Tudi komodni niso bili. Kar preštejmo samo Kugyjeve bivake, ključe njegovih napornih in dolgih vzponov, tako rekoč del njegove alpinistične tehnike! Današnja mladina pa se vse bolj drži zapečarske formule: »Najlepši bivak je dobra postelja!« (R. Weitzenböck) in zato je prečesto izgubljena, če jo zasačita noč in vihar. Ko bi vsaj vedela kaj globokih doživetij ji pri tem uide, za vselej.

»Ne prosite lahkega življenja! Prosite, da bi postali močnejši!«

»Ne prosite naloga, ki ustrezajo vašim silam!«

»Prosite sil, ki dosejajo vaše naloge!«

Philips Brooks

So majhne duše, ki Kugyju očitajo njegove podedovane denarje, buržujstvo tako rekoč, zapravljivost, da je pognal vse premoženje. Koliko jih je pa dandanes, ki premorejo prav toliko in še več! In kako trošijo oni, kako in za kaj je pa trošil Kugy? Tudi njemu so bila na široko odprta vrata na Côte d'Azur, na pomehkuženo riviero. Tudi zanj je bila lahka godba in ples, vino in dekleta. Toda šel je mimo vseh mamil, mimo vseh Siren, tja v trdo šolo Julijcev, v viharje Mt. Blanca, v divjine Dauphinéje, doma pa sedal za svoje orgle k Bachu in Palestrini. Še ljubezen do žene je žrtvoval, samo da je lahko ves služil svojim goram, svoji glasbi. In če je potem po velikih uspehih razmetaval denar za šampanjec prijateljem in svojim vodnikom, kdo ga je lepše in komu je bil slajši, iskřejši? Pač ni znal biti majhen v velikih trenutkih. Ta »buržujski Švaba« je menda pač dobro naložil svoje podedovane solde: za vse čase bo resni človek užival obresti njegovih kapitalov, naloženih v njegove spise.

Ves svoj planinski sen štirih desetletij je Kugy opisal v sedmih knjigah. Prvo in edinstveno »Aus dem Leben eines Bergsteigers« je bil napisal v zreli starosti šestih križev in to v eni sami potezi brez kakršnih koli popravkov: tako popolno so bili urejeni dogodki v njegovem spominu. Kaj takega zmore pač le človek, ki za svojo stvar ni le živel, ki je zanj gorel. To prvo delo je osnovne važnosti

tudi za študij psihologije alpinizma. Eleganca stila, visoka kultura, globoka poezija, zraven ostra kritičnost pa dostojanstveni, blagohotni humor vsake strani mu dajeta svojstven pečat, nedosežno višino. Ves alpski svet mu zanjo priznava mesto ne le med prvimi alpinisti, temveč tudi med največjimi poeti gora. Ni čuda, da doživlja ponatis za ponatisom, izdajo za izdajo, noseč slavo tudi našim goram in našim skromnim, a silnim gorjancem preko vseh meja in móríj. Prevedena je v vrsto jezikov. Zaslužila bi pač popolno in kongenialno izdajo tudi v — slovenščini, kajti Kugyjevih mojstrovini niti po črki ne bo razumel, kdor ne obvlada njegove klasične profinjene nemščine. Toda kdo bi danes še zmozel prečiti vse finese njegovega stila v slovanščino in romanščino, tako tuji germanščini. Le Kugyjevemu podoben duh bi uspel, le pesnik Župančičevega formata nam je mogel kongenialno prevajati Shakespearea.

Druga knjiga »Arbeit, Musik, Berge — ein Leben« v mnogočem izpopolnjuje prvo. Mojstrova kultura se odkriva v njej v vseh visokih finesah utripov srca v družini, muzikalnih akordov njegovih orgel in klavirja. Nad vsem pa vedno lebdi Gora. Opisi polic, škrbin in voda njegovih Julijcev, ostanejo nedosežne mojstrovine.

Tretja, fotografska knjiga »Die Julischen Alpen im Bilde«, je vsa namenjena lepotam Julijcev. Izbranstos posnetkov pa še za celo stopnjo presegajo njegovi komentarji. Ni čuda, da je tudi temu delu vsaka izdaja v kratkem pokupljena, čeprav govori in priča o razmeroma malo obiskanem gorstvu. In mnogo tujcev, ki prihajajo v Julijce, je napotila prav ona.

Četrta »Anton Oitzinger — ein Bergführer« je trajen spomenik zvestemu vodniku, slovenskemu Korošču iz Ovčje vasi. Mogoče bi bil postavil svojemu Andreju Komacu enakega, da je bilo kaj zanimivih dogodkov v njegovem siceršnjem skromnem življenju gorjančararča.

Peta »Fünf Jahrhunderte Triglav« je poklon sveti Slovenec. Njegova izbrana beseda povezuje prispevke raznih avtorjev v zaokroženo, čeprav žal dokaj nepopolno celoto.

Šesta velikega imena »Im göttlichen Lächeln des Monte Rosa« je podobna v zamisli, le še širša v prijemih, primerna ogromnemu kraljestvu in tradiciji te ledene gore.

Izida zadnje pa mojster ni več doživel. »Aus vergangener Zeit« je prišla, ko je bil sam že odšel v pretekli čas. Zadnje korekture sva pa le še gledala skupaj v Trstu. Vesel sem, če se v njej vidim s prijateljem Koreninco — Koreninijem nad pošastnim previsom Božjih polic okrog Viša, tem najstrahotnejšim plezalskim detajlom, ki sem ga kdaj spoznal. Globoko pod nama visi v zraku nad brezdanjo globino Smrčarjev Miha, dr. Potočnik. Čista tehnika, nihalno prečenje, vrvi, klini, potegi! A mojster je odobral, občudoval, mogoče tudi blago zavidal izvrševalcem te njegove drzne zamisli.

Posvečena je knjiga staremu prijatelju iz gora, tržaškemu Švicarju, velikemu lovcu ing. Bois de Chesneju. Tudi ta je že odšel za Kugyjem, nekaj dni pred odkritjem spomenika, pri katerem bi bil

tako rad navzoč, da bi hkrati še enkrat videl kraje svojih lovov. In še nekdo je tiho odšel, prav tako tik pred odkritjem. Stari Krvanja — Kopiščar, mojster naših zavarovanih poti. Sredi dela ga je zadelo božje prav kot Andreja Komaca in nikdar me ne bo več vodil kot lani po svojih policah okrog Kanjavca na Vršak, nikdar ne bo nihče več občudoval neverjetne spretnosti tega originalnega gorjanca. Le Andrej Komac, pravijo, da je plezal podobno kot on. Pri vsej izvežbanosti si ne bi danes privoščil takih skokov, kot jih je delal Kopiščar s police na polico tik nad brezdanjimi prepadi, kamoli kot on s šestimi križi. Ni bil zastonj Kugyjev nosač in Bois de Chesnov glavni gonjač za najtežje pogone v predelih, kamor človek sicer nikdar ne zaide.

V posebno zaslugo lahko štejemo Kugyju njegov za tedanje gosposke čase tako iskreni, topli odnos do teh naših bednih, zapuščenih gorjancev, na sožitje vseh treh narodov, ki se stikajo ob vznožju Julijskih Alp: Slovencev, Avstrijcev in Furlanov, treh različnih kultur, ki se križajo in včasih krešejo na njihovih vrhovih: slovanske, germanske in romanske.

Starih časov je v Trenti pa tudi drugod konec in kraj. Ne jokajmo za njimi, tudi sedANJI so lepi. Lepote je povsod dovolj, le videti jo moraš znati. Ko bi vedeli, kaj je je skrite na primer v navadnem »banalnem« električnem motorčku, kaj vse so ob njem doživljali njegovi tvorci, ko so ga trgali Naravi iz neizčrpne zakladnice njenih skrivnosti! Tudi v gorah je tako: »V gorah najdemo le to, kar sami vanje prinesemo!« (Lagarde).

Zato Kugyja ne bo razumel, kdor je svoj alpinizem pričel graditi s kraja mesto s početka, kdor je iz plezalnega otroškega vrtca v kakem kamnolomu preskočil naravnost v stene šeste težavnostne stopnje, kdor je od samih smeri in prvenstvenih prezrl — goro. »Il faut commencer par le commencement — začeti je treba pri začetku,« mi je nekoč dejal Maurice Herzog.

Imel sem srečo, da sem desetleten za očetom geometrom začel na pravem kraju: po skromnih, a tako izbrano lepih bohinjskih planinah Blato, Vogar, Viševnik, Pri jezeru, V Lazu, Krstenici. Iznad gozdov Pršivca in Vodičnega vrha kipeči vršaci Stogov, Ograd, Debelega vrha so mi še predstavljali same nebeške prestole, ne pa krtin, kupov šodra, kot zna govoričiti moderna zgolj šeststopenjska mladina. Ne vsa, nikakor ne, kajti mnogo jih je že, ki jih je gora uspela tudi po tej narobe — poti vzgojiti v pravo smer.

Imel sem srečo, da sem namesto takih vitezov najmodernejšje tehnike spoznal najpreje klene bohinjske gorjance: drvarje, gozdarje, lovce — domače in divje, gospodarje — cele filozofe, kot je bil pokojni Tinček-Janez Mencinger iz Stare Fužine. Od njih sem se naučil ločiti žalobni klic črne žolne od orlovega klikanja; gamsa od domače koze; planiko od regrata; belo od črnega. Tudi Kugyjeva pot je bila podobna, tudi on je šel po lestvici žive Narave. Zato mi je še bolj pri srcu, še bližji. Res, da sem stopil za nekaj klinov više, tako da vsaj razumem prizadevanja mladine, da vem, kako se streže

klinom in vrvem, »nepristopnim« previsom in počem. Toda zato me nič manj ne vleče v ona skromna planinska okolja. Nasprotno, vedno bolj in bolj me žeja po njih.

Klasični alpinizem je pri nas izumrl z ljudmi, kot so bili Kugy, Tuma, Bois de Chesne, Kopiščar. Moderni prihaja za njim po neizprosnih razvojnih zakonih. Sprejmimo ga takega, kot je, ne glejmo ne prečrno ne prekritično. Vrhunski alpinizem, plezanje na goranji meji človekovih telesnih in duševnih zmožnosti je človeška dejavnost, ki ima tudi svojo globoko vsebino, svojo etiko in estetiko, z mnogimi značilnostmi umetnosti. Mar niso oni najgloblji, le plezalcu poznani občutki ob težkem vzponu, ko ure in ure, cele dneve včasih v toplih in mrzlih valovih skozi srca poljejo veselje in strah, upanje in obup, pesem in kletev, zmaga in poraz, življenje in smrt, mar ta doživetja niso podobna strastnemu doživljanju pravega umetnika-ustvarjalca? Mar grandiozen vzpon nalik lepi sliki ne posreduje čutečim ponavljalcem vsaj delca vsega pristinega in globokega, kar je bilo dano prvopristopniku. In so li svojskosti v značajih planincev-plezalcev le po naključju tako podobne posebnostim v značajih umetnikov? Vsakdo, ki se potaplja stvarem do dna, ki izvablja Naravi vse, kar ta premore najlepšega, najglobljega, vsakdo je posebej, povprečnežu nerazumljiv, celo smešen, bedast, sumljiv. Toda zato ni nič manj pionir, sonosilec napredkov sveta, njegove civilizacije in kulture. Od Ptolemeja do Einsteina, od Bacha do Chopina, od Temistokla do Marxa, vsi so bili vsak po svoje revolucionarji-idealisti, uporniki proti zastoju, proti mrtvilu.

Čigavo življenje je bogatejše: filistra — bogataša ali umetnika — berača? Kdo je sploh živel, doživljal: zapečkar — lenuh ali garač — ustvarjalec? Le zakaj je toliko nemirnih, s samim seboj nikdar zadovoljnih ljudi vprav v vrstah alpinistov? Onih namreč, ki gora ne morejo pustiti do konca svojih dni. In če pri tem, podobno kot umetniki, počno stvari, ki se zde nerazumljive, brezsmislne, kdo nam daje pravico soditi jih ex cathedra, iz naše varne trodimenzionalnosti mehkih naslonjačev, po suhih paragrafih za vsakdanjo rabo? Naj gluhi ne sodi o simfonijah, evnuh ne o ljubezni!

Le o njih govorimo, ki v svoji doslednosti za dosego postavljene nega cilja umejo zastaviti največ, kar premorejo: svoje življenje. Njih pa, ki se preračunano prodajajo za slavo, udobje in denar, ne vidimo, čeprav so in menda vedno bodo v večini. Njim je kak Kugy nerazumljiv, brezpomemben sanjač. Da prideš čez težak previs, je fizično dovolj, da si dober telovadec. Da pa vzpon tudi doživiš, zato je potrebno mnogo mnogo več: imeti moraš žilico ustvarjalca vsega lepega, žilico umetnika. Te pa v puhlih glavah iščeš zaman. Tak samó-alpinist-umetnik, alpinist-estet je bil pokojni Kugy v vsaki svoji žilici, vsaki misli, vsaki črki. Estetski in viteški tip alpinista, želja po lepoti in po dejanju sta mu bila odmerjena v enaki meri. Zato mu moderni alpinizem s svojimi tehničnimi pripomočki ni bil tuj, čeprav v življenju ni bil zabil enega samega klina v skalo. Ekstremni plezalci so mu bili prav tako prijatelji kot klasični moj-

stri. Bil je klasik, a ne puritanec. Moderni alpinizem je pač dete klasičnega, njegovo nadaljevanje, istih stremeljenj, istih želja, le da sega vse više, zajema vse globlje. Kugy mladim alpinistom ni skušal soliti pameti, jemati njihovih klinov, učil pa jih je pravega duha, v katerem se morajo lotevati svojih nad vse drznih podjetij. Še več, celo ideje in naloge jim je dajal iz svoje neizčrpne zakladnice. Tudi on je bil često pestoval smrt, pa je vedel, kje pričenjati v vzgoji: pri značaju in ne pri orodju!

Vprašal sem nedavna visoko kulturno starejšo francosko planinko, kaj iz obširne francoske moderne alpinistične literature bi bilo vredno prevoda v slovenščino. »Komaj kaj, če pomislim, da imate vi Kugyja« je bil odgovor! Pa je res tako: če prebiraš današnja od tipično francoskega esprita kar iskreča se dela, če bercš vse te pretirane, neživljenjske duhovitosti, razmišljaš izumetničene junake, pa potem vzameš v roke Kugyja — kakšen razloček! Tam bleščeče poigravanje na površini plitvih voda, tu brezdanje globine same Narave. Tam lahkotni, igrivi, mestoma že kar hiperinteligentni jazz, tu klasična glasba Beethovna, odjek iz gora: niti enega tona ne smeš prestaviti, spremeniti, da ne pokvariš absolutnosti mojstrovine. Kot za gorsko Naravo in sploh za vse, kar za svoj obstoj ne rabi nikakih razlogov več, velja tudi za umetnika Kugyja globoka beseda biblije: »Jaz sem, ki sem.«

Prof. dr. Vladimir Murko:

ČEHI IN NAŠE PLANINE

(Nadaljevanje)

le 1. 1902 je izdala ČP *Julske Alpy - Českého průvodce po alpských zemích slovanských, Část druhá*, ki vsebuje že 104 strani in tudi »Několik doplňků k Alpám Savinským« na 7 straneh. Tudi to delo je povsem samostojno in izvorno, sodelavci pa so bili prof. Ant. Dvořák, dr. Boh. Franta, prof. dr. Chodounský, ing. O. Laxa, B. Zarnik, L. Mareš kot avtor in vrhovni urednik, dr. Stan. Prachenský in dr. Vladislav Růžička, ki je izdelal tudi zemljevid skupaj z ing. Laxo. Tudi ta vodič naj bi osamosvojil češke turiste od tujih vodičev, ki slovanskemu ljudstvu večinoma niso kaj prijazni. Predgovoru sledijo okrajšave in pojasnila, nekaj o slovenski izgovarjavi, splošni nasveti, prihod iz Prage po progah skozi Trbiž in Dunaj—Ljubljana, nato sledijo Julijske Alpe same, kjer najdemo tudi podatke o geologiji in živalstvu, zlasti pa tudi o prebivalstvu in njegovem gospodarstvu. Opisi tur so razvrščeni takole: Trbiž in okolica, ter ob progah Trbiž—Pontebba—Rezjuta, Trbiž—Predil—Soča in Trbiž—Ljubljana. Poleg načrta Ljubljane najdemo še 7 najhvaležnejših panoramskih slik in 3 skice. Tudi ta knjiga pomeni velik napredek in je znatno pripomogla k dvigu števila čeških obiskovalcev v naših planinah; že po nekaj letih je bila razprodana. V uvodu je

še izražena želja, naj bi se kmalu dokončalo delo ČP, pričeto s Savinjskimi Alpami, z obdelavo še preostalih skupin, namreč Karavank, Karnskih in Dinarskih Alp s slovanskim obrežjem Jadranskega morja. Vse te želje je ČP uresničila, edinole pripravljeno izdajo vodiča po Bosni in Hercegovini je preprečila vojna. Tudi prispevki za Julské Alpy so nastali na podlagi samostojnega dela avtorjev, ki so z velikim trudom in naporom obiskali vse popisane kraje sami in o nekaterih skupinah izdelali poprej za A. V. samostojne večje razprave (Laxa, Růžička).

Po zadovoljitvi potrebe po vodičih so se lotili funkcionarji ČP pisanja knjig, vsebujočih opise tur in razmišljanja o planinstvu, s katerimi so hoteli buditi zanimanje za planinstvo in zlasti naše planine predvsem med mladino. L. 1906 je izdala Beaufortova založba v Pragi knjigo V. Dvorskega: V Julských Alpách. Lezecké skizzy ze skupiny Razoru (s. 142), opremljeno s številnimi fotografijami, ki naj bi seznanila čitatelja z vrhovi, ki »spadajo med najbolj divje v Vzhodnih Alpah. Cela vrsta dolgih in nevarnih tur so najvišja slast modernega alpinizma.« Obdelani so Martuljek (Rabičeva pot, Jezerce v Martuljku), Ponca, Na Prišojnik po severni steni, Kriška stena, Razor s pristopom iz Mlinarice, skozi Mali Razor (prvi sestop), po severni steni Razora, Suhi plaz (Škrlatica), Široka peč (tudi s pristopom iz Vrat in iz Martuljka). Prihodnje leto (1907) je izdala Laichtrova založba v Pragi knjigo H O R Y, posvečeno spominu dr. Karla Chodounskega ml. in namenjeno mladini. Glavne prispevke so dali: univ. prof. Václav Tille: Jezero (tako so Čehi dolgo imenovali Jezersko), J. Čermák: Kočna, na kateri sta avtor in Dvorský opravila svojo prvo planinsko turo; podnaslovi se nanašajo na Kremžarjevo pot, direktni pristop z Jezerskega s sestopom k Suhadolniku; V. T. (najbrže zopet Tille) je spisal Prvič na smučkah, ki pa se godi na Ččskem, V. Dvorský članek Na Križkih podih, kjer obravnava zlasti žensko vprašanje in bistvo alpinizma, V. Jandl je popisal pristop na Mont Blanc, Dvorský Praktične navsve in V. T. Planinskih 10 zapovedi. S 17 fotografijami opremljena knjiga ima 190 str. in priporoča seveda vstop v ČP ter nakup društvenih edicij, znakov in razglednic. Ob svoji desetletnici je izdala ČP l. 1907 knjigo Z e s l o v a n s k ý c h h o r, ki naj bi pod uredništvom dr. Frante, dr. Dvorskega in dr. Růžičke »dostojno predstavila težnje in uspehe češkega dela v slovanskih gorah«. Vsebuje članke dr. Frante: Uvodna beseda, dr. Čermáka: Huda polica, dr. Dvorskega: Gorski pasovi Črne gore (torej prvi članek o izvenslovenskih gorah v Jugoslaviji), dr. Chodounský: Gorski šport in zdravje, dr. Laxa: Mangrtska skupina: Nomenklatura, dr. Prachenský: Češka kočva in Savinjskih planinah in dr. V. Růžičke: Spomini na Kanin. Knjiga vsebuje 27 ilustracij, med njimi 4 večbarvne reprodukcije slik Marie Chodounske, ki je tudi sicer s svojimi slikami na razstavah budila med Čehi zanimanje za slovenske gore, reprodukcijo slike Češke kočve slikarja O. Bubenička in fotografije dr. Růžičke iz Zajzere.

Ko se je po razprodaji starih vodičev pojavila potreba po novih, je izdala ČP l. 1910, tokrat v založbi društva Máj v redakciji dr. Dvorskega in Frante, svoje najobsežnejše delo *Slovinské Alpy a Přímoří*, vodič po slovenskih alpskih deželah, Krasu in Primorju (s. 354), namenjeno vsem brez razlike, »komodnemu« izletniku in kopališkemu gostu kakor tudi izvežbanemu plezalcu, o kateri lahko ponosno pove v uvodu, da bi zaman kdor koli iskal tako popoln in zanesljiv priročnik v kateri koli tuji literaturi. Poleg urednikov so sodelovali dr. J. Čermák, K. Hlava, dr. Chodounský, dr. F. Machát, L. Mareš, dr. St. Prachenský, St. Prachenský ml. in dr. V. Růžička, ki so prejeli dragocene informacije tudi od številnih organizacij in zasebnikov. Uvodu sledijo Splošni del, Prihodi (6 glavnih smeri potovanj iz Prage v Slovenijo), dolinske postaje, sprehodi in izleti (12 glavnih smeri z 11 postranskimi) ter opis Tržaškega in Kvarnerskega zaliva, nadalje gorske ture v Savinjskih planinah, vzhodnem in zahodnem delu Karavank, v Karnskih in Ziljskih planinah, kolikor so na slovenskem jezikovnem ozemlju, Julijske Alpe (skupine: Viška, Kaninska, Mangrtska, Razorska, Triglavska, Krn in Črna prst, Julijska predgorja in Kras). Poleg številnih skic raznih sten z zarisanimi pristopi ter manjšimi zemljevidi med besedilom vsebuje knjiga še pregledni zemljevid slovenskih dežel s Primorjem in 9 zemljevidov predvsem gorskih skupin v obliki prilog ter panoramo s Koritniške kočje. Vodič je torej odličen tudi za plezalce, obravnava tudi slovenske obrobne planine, ki so najbolj ogrožene; izpuščeno je Zasavje in vzhodna Južna Štajerska kakor tudi Prekmurje, o katerem je sicer pisalo tudi več Čehov drugod, kar pač ustreza naslovu knjige. Vsekakor je bil vodič dragoceno gradivo tudi za naše poznejše avtorje vodičev. V knjigi se že kaže razširitev delovnega območja ČP na druge jugoslovanske kraje, kjer so člani raziskovali planine in meje ter se ukvarjali z resnimi geografskimi študijami (Čermák, Dvorský, Jiří Daneš).

Že l. 1911 je izdala ČP *Moře Adriatické* v redakciji dr. Dvorskega in Frante (s. 204), vodič po Istri, Dalmaciji, Hrvatskem Primorju, Črni gori, Benetkah z vzhodnim italijanskim pobrežjem in Krfo, ki obravnava med komunikacijskimi smermi tudi glavno smer Trst—Pulj, mesto Trst ter postranske smeri Trst—Herpelje—Pulj, Trst—Poreč, Trst—Divača—Sv. Peter—Rijeka in Trst—Gradež, torej tudi Slov. Primorje in Istro. S Slovenijo se ukvarja na kratko tudi Milan Fučík: *Přímoří a Dalmatsko*, praktični vodič po slovenskem jugu, 2. izd., Praga 1912, s. 114, (1. izd. je izšla menda leta 1910), kjer najdemo opisano progo Celovec—Ljubljana, Bled, Postojno, Trst, nadalje progo Trbiž—Ljubljana, Bohinj in Jezersko. ČP je izdala v večji nakladi za širši krog interesentov svojo 5. številko XV. letnika, posvečeno Jezerskemu in Kranjski gori in opremljeno tudi s francoskim, italijanskim in angleškim besedilom. Sicer je bil priložen češki prospekt Kranjske gore že XI. letniku A V. Tudi Josef Peňížek je izdal l. 1914 v lastni založbi v Pragi knjigo *Na jih*. Črty turista-laika, kjer popisuje mnogo zanimivosti

o Sloveniji, Primorju, Trstu, Bledu in okolici, Portorožu, Piranu, Kopru in notranji Istri.

Razen v planinskih knjigah in Alpskem věstníku so se ukvarjali Čehi z našimi planinami tudi v številnih dnevnikih in revijah, kakor bo razvidno iz sicer nepopolne bibliografije. Tako so imeli praška Národní Politika in pozneje tudi Národní listy posebno planinsko rubriko, izmed revij pa so prinašali članke o slovenskih planinah zlasti Květy, Zlatá Praha, Slovanský přehled. Světozor, Obrázková revue, Časopis turistů, Časopis cyklistů in s tem vzbujali zanimanje za naše kraje, poleg tega pa tudi razni znanstveni časopisi, zlasti iz strok, ki so povezane s planinami in njihovim življenjem, torej iz področja zemljepisa, prirodopisa, geologije, narodopisja.

VI. Znanstveno delo. Že zgodaj zasledimo v A. V. tehtno pisane znanstvene razprave zlasti izpod peresa Chodounskega, Dvorskega, Čermáka, Laxe, Růžičke, pozneje pa izhajajo tudi samostojna znanstvena dela, ki so proučevala najrazličnejše probleme naših planin in njihovega prebivalstva, zlasti tudi vprašanje gospodarskega napredka. Čehi so tukaj marsikje orali ledino in ustvarili celo vrsto del, iz katerih naša znanost, žal, premalo zajema in ki bi spadala tudi v Slovenski biografski leksikon, kjer boste razen Lega zaman iskali vsa doslej navedena imena čeških alpinistov, ki so tudi nam odkrivali naše planine, enako imena čeških pisateljev in pisateljic, ki so s tolikšno ljubeznijo zajemali snov za svoja visokovredna leposlovna dela iz naših planin in življenja našega ljudstva, zlasti slovenskih Korošcev. Zato bi spadali vsaj v Dodatek k SBL.

Izmed razprav in knjig, katere so napisali češki znanstveniki izven A. V., naj omenimo tukaj zlasti naslednje:

K. Chodounský: Slovníci (Slovanský přehled V 1903, s. 349—358.

Jiří Čermák: Nové názory o tektonice Alp. Sborník české společnosti zeměvědné XII, s. 24.

isti: Skupina Razorská. Příspěvek ku geomorfologii Julských Alp, Knihovna České společnosti zeměvědné, č. 5 (1907).

Isti: Člověk a hory, izšlo v zbirki Země a lidé, Praga 1923.

Isti skupaj z V. Dvorským: Nové mapy Julských Alp. Sborník české spol. zeměvědné 1907, č. 3.

A. Černý: U italských Slovanů, Praga 1906.

V. Dvorský: Hospodářské poměry na horní Sávě a Soče, Slov. přehled VIII 1906, s. 353—358.

isti Hospodářské využití vysokých hor, posebni odtis iz Časopisa turistů XI 1908.

isti: Die Handelsplätze in den Gebirgsregionen der Grafschaft Görz. Izšlo kot Travaux géographiques tchèques, št. 8, Praga 1908.

isti: Studie ku geografii slovanských sídel. I. Trenta, pos. odtis iz Sborníka české společnosti zeměvědné XX-1914, izdan kot št. 10. Travaux géographiques tchèques v Serbiji: Études de l'habitation dans les régions slaves I. Knjiga je opremljena z obsežnim italijanskim izvlečkom in je po naslovu mišljena kot 1. zvezek večjega dela, katerega avtor, žal, ni nadaljeval razen v članku:

Bohinjské sidelní typy. Národopisný věstník českoslovanský, XI, let. 1916.

isti: Přímořské země říše Rakousko-Uherské. Praga 1915.

Franta Bohuslav: O turistiki v slovenskih planinah, češki prispevek v III. delu knjige Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti. Praga 1912.

Laxa Ot.: Les fromages de brebis chez les Slaves de l'Ouest, Lierre (Belgija), 1907, razpravlja tudi o našem mlekarstvu.

Slovinci. Članek v Ottovem Slovníku naučném.

Stur Dionys: Das Isonzo-Thal, Dunaj 1858 (Geologische Reichsanstalt).

VII. Naši planinski kraji in ljudje v českem leposlovju. Kot sem že omenil, so črpali razni češki pisatelji ali pravzaprav večinoma pisateljice svojo snov iz življenja naših planinskih krajev in ljudi, katere so obiskovale prav rade in vztrajno ter jih tako približale českemu občinstvu v delih velike literarne vrednosti. Časovno prva je bila učiteljica Anna Řeháková, roj. 1850, ki nam je posvetila naslednja dela: Postojna, Praga 1886, Dobrač 1887, Na Slovinsku, Veliké Meziříčí 1889, (prevedeno v slovenščino), Obrázky z Alp, Praga 1906, Povídky z hor, Praga 1893, Povídky z cest, Praga 1893, (prevedeno v slovenščino). Na horách. Obrázky ze slovinských Alp, Praga 1913, s katero hoče vzbuditi med mladino zanimanje za naše gore, katere je tako ljubila. Gabriela Preissová, roj. l. 1862 je posvetila predvsem naši Koroški Korutanske povídky, Praga 1896 (prevedeno v slov.), Mladí i jiné novely, Praga 1898, (prevedeno v slovenščino), Jerla 1901, Talmové zlato 1901, Do podzimu. Povídka z Korutan, izšla v Sebranih spisih kot XIV. zvezek Arkýřová světnička. Korutanská selanka, Praga 1924, Ivančina selanka. Korutanská povídka, Praga 1927, (prevedena v slov.), kjer slika tudi posledice nesrečnega koroškega plebiscita. V slovenščino je bila prevedena tudi krajša novela Smrt na Golici. Roman Marie Gebauerové Rod Jurija Klemenčiča (1918) je izšel v slovenskem prevodu le v kratkem odlomku. Manj znana je pri nas knjiga Jaroslava Naumana: Smírné hory, Praga. »Roman ljubezni in strasti iz slovenskih visokih gora. Turističen roman z dragocenimi nasveti in opozorili o zanimivostih v Slovenskih planinah in na Krasu.«

Pesmi Ant. Klášterskega in Otok. Mokrega, ki v svojih Básnih črpa mnogo motivov iz Slovenije in Primorja, sem že omenil.

VIII. Po prvi svetovni vojni. Likvidacija Češke podružnice. Kot že vemo, je ČP med prvo svetovno vojno komaj vzdržala Češko in Koritniško kočo. Po končani vojni in ustanovitvi Českoslovaške republike se je morala vdati novim zakonom, ki niso dopuščali na Českoslovaškem podružnic družtev s sedežem v tujini. Tako je prešel arhiv, zaloga knjig in seznam članstva na Klub českoslovaških turistov, Češka kočica pa je pripadla Slovenskemu planinskemu društvu, ki je moralo žrtvovati velike zneske za popravilo med vojno zelo zanemarjene in izropane kočice. Koritniška kočica

je, žal, ostala tedaj Italiji. Tako je prenehalo delovanje češke podružnice, ki je, kot smo videli, častno izpolnila svojo dolžnost kot predstavnik češkega alpinizma tako nasproti svojemu kot nasproti slovenskemu narodu, ki ji mora biti hvaležen za njeno delo.

Nekateri preostali člani so potem, ko se je alpinizem zopet zakoreninil med Čehi, ustanovili Klub češkoslovaških alpinistov (l. 1924), ki, kakor pravi Dvorský v spominskem članku v Pl. Vestniku l. 1933, »ni navezal stikov na staro tradicijo, marveč se je usidral v organizaciji čl. smučarjev in je imel kot svoje glasilo smučarski časopis Zimní sport«, dokler ni pričel šele nekaj let pred drugo svetovno vojno izdajati svojega lastnega časopisa Horolezec, ki je posvečal razprave tudi slovenskim planinam. Prvi predsednik novega društva je bil sanit. gen. dr. J. Pečírka, za njim pa Rudolf Pilát, ki pravi v svojem članku Čeští horolezci v jihoslovanských Alpách, da »stari spomini na prejšnje izlete v Slovenske Alpe vendarle neprehoma dremajo v nas in klub si bo prizadeval, da bi se zopet poživili stiki s SPD in drugimi sorodnimi slovanskimi društvi.«

Sicer je tudi Klub češkoslovaških turistov gojil stike z drugimi slovanskimi planinskimi društvi, prirejal tudi skupne izlete v Jugoslavijo, vendar je njegov časopis alpinistiki sploh in slovenski posebej posvečal razmeroma malo pozornosti, kakor se je pritožil dr. A. Brilej v Planinskem Vestniku. V novi državi je imel pač klub izredno mnogo novih in odgovornih nalog. Sodelovanje med slovanskimi planinskimi društvi je postala naloga Asociacije slovanskih turističnih društev, kjer je igral tudi KČT vidno vlogo. Kot uspeh tega prizadevanja lahko štejejo izlete naših turistov v Visoke Tatire, ki so našli odraz tudi v Planinskem Vestniku v več člankih.

Vladeta Košutič:

URSNO

29 - VIII - 1951

*Sunčevi zraci
blistaju sred trave orošene.
Valoviti pašnjaci,
i kruške rumene.
Livade košene,
nad njima maglene planine.
Stene zelene
niz koje se snežni slap penuši;
klasje zrelo
na senjaku vetar suši;
a dolinom kao svila živa
glatka se Soča nečujno preliva.*

*Vrsno brežič skriva:
 Nekoliko uličica i kućica ...
 Široka se loza puže
 uz zidove od vapnenca;
 crvene i bele ruže
 svaki prozor krase.
 Iz dva, tri zdenca
 bistra voda preliva se ...
 Pesnikova kuća
 iskićenog balkona drvena,
 tiha je i povučena,
 kao da ga čeka da opet ko mali
 ptič izleti
 na livade koje zlati sunčev sjaj,
 i detinjom dušom da živo oseti
 kako je njegov kraj
 cvetni planinski raj.*

TRIGLAUSKO JEZERO

*Pod vrhom Triglava
 jezero spava
 svileno,
 tamno zeleno,
 čarobno, duboko,
 ko vilinsko oko,
 u kome se borje tmasto
 ocrtava maslinasto.
 Živi
 vetrič nevidljivi
 ljulja vale sveže
 ko srebrne mreže ...
 Kroz vazduh pun studi
 sunce zarudi,
 sa vrha gore
 jezero probudi:
 Voda posta kao more
 plavetna, safirna,
 do dna prozirna.
 I po njojzi borje tmasto
 zablista se zelenkasto.*

Opomba uredništva: Mladi hrvatski pesnik Vladeta Košutić iz Reke je 1. 1951 dalj časa bival v Zg. Soški dolini. Obe pesmi sta iz rokopisne zbirke, ki je vsa po snovi ali inspiraciji posvečena Triglavu in njegovi soseščini. Pesmi nam je poslal prof. Hinko Uršič iz Tolmina.

V ZASNEŽENIH STENAH SAVINJSKIH ALP

Okoli Ojstrice

gorah je gospodarila pomlad, padal in kopnel je nov sneg, grmeli so plazovi, na prisojnih straneh pa je izpod krp skopnelega srenca bodel na beli dan prvi teloh. Zima se je umaknila toplim vetrovom v severno ostenje in gospodarila tam z nezmanjšano silo, kljubovala soncu in z zasmehom gledala na bele kopice cvetočih češenj in marelic globoko pod seboj. Kazalo je, da se zima umika in je konec njenega gospostva. V zadnjem trzljaju je še enkrat udarila z vso silo in nekaj dni pred veliko nočjo zasula mlado rast in pobočja. Premaknile so se ogromne gmote težkega snega in zagospodovale v plaznicah in zvitih pritlikavih gozdovih pod stenami.

V ta labirint plazov in snežnih zastav sva vstopila s Tanjo, da si ogledava prav od blizu slovo zime in odpreva zadnjo stran nerešenih problemov v vzhodni steni Ojstrice. Ojstrica s svojo 1100 m visoko steno, ki se dviga s Kota v strmih stebrih in grapah in končuje pod grebenom v previsnih rdečih odlomkih, daje uklenjena v led in sneg, videz, enak stenam v Centralnih Alpah. Dolgo je triumfirala sama, ker so snežne razmere tu redkokdaj dva dni enake in primerne za izvedbo vzpona. Pri svojih prvih plezalnih poizkusih sem že takoj prvo leto sklenil, da poizkusim v tej steni. S Kokošinekom sva vstopila isto zimo v centralno grapo (Rolb po NA), a končala svoj prvi poizkus v plazu pod steno. To me je izučilo, da sem bil previdnejši. Za ponovni vzpon sem izbral mesec februar, ker je takrat temperatura v gorah najnižja in s tem zmanjšana nevarnost plazu. Z Lednikom in Vojskom sem jo preplezal v desetih urah. Vzpon, ki je bil izveden brez vsake tehnične opreme, saj smo imeli s seboj samo cepine, je pomenil izredno delo in je bil do takrat najtežji zimski vzpon v Savinjskih alpah. Isto leto smo plezali večkrat v Kocbekovi grapi v vzhodnem delu stene, katerega so celjski in mariborski alpinisti uporabljali že pred vojno kot najkrajši zimski pristop na Korošico. Čakala je edino še Herletova smer v srednjem delu stene in pa severovzhodni greben, ki sta ga poleti preplezala Gračner in Filač že pred vojno. Srednjo smer sva preplezala s Kokošinekom v marcu 1949. leta v osmih urah, dan nato pa zelo težavno severno steno Škarij, ki je v zimskih razmerah zahtevala izredne napore in tehniko.

☆

Nad planino v gozdu sva zagazila v sneg. Trmasta kot vedno sva potrpežljivo tlačila naprej in izven gozda stopila na trd sneg. Šlo je precej počasneje, kot sva predvidevala. Začel se je udirati nov sneg, ki je padel pred nekaj dnevi. Kakih dve sto metrov sva

lezla po grapi in pred krušljivo mejno steno prestopila v strme vesine na levo stran. Globoko se je vdiral v sneg in šele na grebenu nad grapo sva stopila na trdnejša tla. V menjavi sva hitro napredovala. V krušljivem prestopu, pribit s tremi klini, sem varoval Tanjo, ko zagrmi nad nama. Prvi trenutek sem mislil, da se je utrgala srednja plošča pod škrbino severozapadnega raza in s skrbjo pričakoval snežni pozdrav. Vedel sem, da izpostavljena v vpadnici snežišča tega plazu ne bi bila prenesla. K sreči se je odtrgal nov sneg v levi mejni grapi in v mogočnem loku preko strmega skoka obstal med polomljenimi borovci pod steno. Torej se je začelo. Pohitela sva, da se čimprej izogneva grapi, ki je bila izpostavljena vsakemu plazu. Od tu sva plezala brez varovanja kljub hudi strmini in nevarnemu terenu oba istočasno in se oddahnila šele v zavetju pod prevesno strcho. Na blazini mehkega mahu, kjer je pomlad prvič v tej steni pokazala svoj topli obraz, sva krepko segla po vsebini nahrbtnikov in gledala grmenje plazov, ki so se budili v vseh grapah in stenah nad Robanovim kotom. Ker naju je čakala nad tem mestom skrajno tvegana plezarija, se kar nisva mogla odločiti za nadaljevanje. Šele debel curek vode, ki je izpod kopnečega snega nad streho pritekel v votlino in zmočil tla pod nama, naju je vzdignil. Dobro varovan sem izplezal na streho in načel sto petdeset metrov visoko, še nedotaknjeno snežno ploščad, ki je čakala vsak trenutek, da ji manjša obremenitev prereže temelje in zgrmi z vsem, kar sreča na svoji poti, v dolino. Po tretji dolžini sem dosegel osamljen macesen in ga ves vesel uporabil za varovališče. Tanja je bila še dobrih dvajset metrov pod menoj, ko se mi izpod nog zatrklja drobna kepa, postaja vse večja in večja in v trenutku sproži plaz preko cele desne stene ploščadi in z votlim bobnenjem izgine v grapo med Ojstrico in Grofičko, tam pobere ves sneg in s svojim lomastenjem razodeva uničujočo pot v mladem gozdu nad Planino.

Nekaj trenutkov sva stala brez besed. Torej tam doli naj bi se končala najina pot, pod stotonsko gomilo modrega snega. Tanja je sedaj po trdo zbiti plaznici prilezla do mene. Od tu naprej sva plezala istočasno počez na razviti vrvi, da bi v primeru novega plazu obvisela ob mecesnu. Po štirih dolžinah sva dosegla varno zajedo nad škrbino. Legla sva na tople skale in počivala. Zrak je trepetal v žgočem pomladnem soncu nad snežno odejo. Obsijalo je tudi ogromne plaznice pod severno steno, ki so oživele druga drugo in pošiljale v zatrep nad Klemenškovo planino plaz za plazom. Uživala sva in bila srečna, v sreih sva doživljala pomlad in se spominjala borb in zmag v zasneženih stenah. Težko sva se ločila od prijetnega počitka in se pripravila za sestop. Spust po grapah vzhodne stene se mi je zdel prenevaren, prav tako severna plat, ki je v popoldanskem soncu postala plazovita. Skoraj že suha in topla Grofička me je zamikala s svojim ostrim grebenom in goščavami starih zvitih borovcev, med katerimi drži skrita lovska steza v Robanov kot. Splezala sva po strmem jugozapadnem grebenu in pod snežno ploščadjo, ki se je še upirala toplemu soncu, prestopila v

južno stran, prepredeno s policami in gredinami, ki je vsaka zase uganka. V labirintu borovcev in redkih macesnov sva med skoki in kratkimi previsnimi odstavki iskala prehod in lovsko stezo. Obredla sva že pol Grofičke, a o stezi še ni bilo ne duha ne sluha. Nešetokrat sva jo zagledala v ozkih izsekih v borovcih, a je takoj zopet izginila v skokih ali pa v neprehodnih goščavah majavih macesnov. Ker mi je bilo tega križarjenja že dovolj, sva jo po prvi grapi, polni umazanega snega, mahnila navzdol. Šlo je kakih sto metrov, nato pa se je grapa pogreznila v neprehten skok. Zopet je šlo po majavih vejah povprek do druge grape, ki je po dve sto metrih zaigrala z nama isto kot prva. Mrak se je spuščal v dolino, ko sva dosegla previsno steno ob vznožju. V enem samem dvestometrskem skoku je padala v debel bukov gozd nad Robanovo planino. Takoj sem uganil, da sva zašla preveč v desno, kjer je stena Grofičke v spodnjem delu gladka in neprehtna. Spusta po vrvi nisem tvegaj, ker bi v tej skopi steni, brez razčlemb in stojišč obvisel v zraku. Prečila sva nad steno v levo in po strmi, krušljivi grapi dosegla široko in izpostavljeno poklino, ki je sekala gladki del stene od vrha do tal. V zelo težavni plezariji sva s pomočjo klinov dosegla že v polni temi zadnji dvajsetmetrski previs, kjer sva se po vrvi spustila pod steno. Tu sem šele opazil, da sem brez cepina, ki je ostal nekje v poklini, varno spravljen do prihodnje zime. Bil sem trdno prepričan, da je ta tura zadnja v tej zimi, zato sem doma spravil dereze za tri leta, kajti v jeseni me je čakalo prazno mesto v uniformi, v bogve katerem kraju naše domovine.

Prišlo pa je drugače. Po štirinajstih dneh sem dereze privlekel zopet na dan, si izposodil cepin in odšel na poziv Planinske zveze na kondicijski trening za poletno odpravo v Francoske Alpe. Na Sedmerih jezerih smo prebredli bregove od Bogatina do Kanjavca in v prijetnih smukih prebrzeli nepregledne snežne planjave Komne, Vogla in Tičaric. Sneg je trdovratno držal pomlad v pesteh, saj je padalo skoro vsak dan. Izgledalo je, da zime to leto sploh ne bo konec. Po zaključku treninga sem s Celjani odrinil na trodnevni tabor, kjer smo v novem snegu in zaledenelih stenah ponavljali stare in plezali stene v prvenstvenih vzponih. 29. aprila sva s Silvo prvič v tej zimi kapitulirala v zaledenem Dedcu, kjer naju je po peturnem skrajno težkem plezanju v desni smeri prisilil leden, zgoraj zaprt kamin k umiku. Dan nato sva vstopila zopet in jo preplezala do vrha v šestih urah.

30. aprila navsezgodaj nas je odšlo pet proti Škarjam. Spustili smo se v mehkem pršiču pod severno steno, kjer so Kokošinek, Preložnik in Mirnik vstopili v smer Modec—Režek, s Tanjo sva pa prečkala plazovite vesine do severozapadne stene Ojstrice, kjer poleti poteka smer Mire - Marko Debelakove. Strmi snežni odstavki, izlizane plaznice in moreča negotovost nad širokimi poklinami v snegu so naju priklenile za pet ur v težko in tvegano plezanje.

Vstop in strme plošče v spodnjem delu je medtem že zdavnaj odnesel plaz, ki je z votlim bobnenjem vzel s seboj sneg v celi širini

pod Ojstrico. Zrak se je tresel, ko se je ta stotonska teža pognala preko skokov in podirala pod seboj vse, kar je stalo na njeni poti. Varovala sva vsak korak in ob dvanajstih dosegla zapadni greben, sto metrov desno od izstopa smeri Debelakove. S strme stene Škarij so odmevali klci, neprestana pesem lednih kladiv je razodevala težko delo. Bili so šele v prvi tretjini stene. Pred večerom jih ne bo v bajto, o tem sem bil prepričan, saj sva s Kokotom potrebovala za zgornji del stene neprimerno več časa, ker je tam skala izredno krušljiva in ledena.

Drugo jutro je bila koča polna turistov, ki so prispeli ponoči in navsezgodaj, da praznujejo prvi maj, praznik delavcev, v gorah, v stenah ali na smučeh, saj Korošica s svojo pestrostjo zadovolji vsakogar. Večina naših je ostala v koči, s Tanjo sva pa hotela ta dan dovršiti vrsto zimskih vzponov z direktno smerjo v severni steni Dedca. Led je nekoliko popustil, ker bi sicer bil vzpon v tej smeri nemogoč. Skala je bila proti pričakovanju suha, le zasnežena poč v zgornjem delu, ki je že poletel zaradi odloma v prejšnji zimi postala mnogo težja, je zahtevala izredne napore. Klin tu ne gre nikamor. Le krepke mišice in brezhibnost v ravnotežju sta porok za zmago. Padec v tej dolžini bi pomenil pogin za oba, zato sem plezal skrajno previdno in počasi. Po treh urah sva dosegla vrh. To je bil enajsti prvenstveni vzpon v tej zimi, ki je bila vsaj za Celjane najuspešnejša od prvih začetkov zimskega plezanja pa do danes.

Kar prekmalu je bilo konec lepih dni. V odjuženem snegu smo gazili do kolen proti Velikemu vrhu, pustili pod steno nahrbtnike in mimogrede preplezali še zapadno steno, z namenom, da pobereмо kline in vponke, ki so pred mesecem ostale ob spustu v steni.

Gore so osamele, z vitkih piramid je odnašalo pršič in brisalo zadnje sledove zime. Pomlad je vdrla med stene in zbudila izpod umazanih krp snega in skritih poklin v plateh dehteče cvetove. V Šmartnem smo se ozrli še enkrat tja, kjer je ostal dovršen del vsega lepega v naši mladosti.

Tone Svetina:

PREKO BOHINJSKIH GORA

(Ob deseti obletnici priključitve Primorske k Jugoslaviji in desete obletnice ustanovitve primorskih brigad)

Gozdovi Jelovice in Pokljuke so oživelci kar čez noč. Brigade XXXI. Triglavske divizije so prodrle v osrčje Gorenjske, kjer so ugotovile najmočnejše koncentracije okupatorjeve vojske, policije in gestapa. Pojavile so se nenedoma, da z velikim napadom iznenadijo okupatorja, preplašijo izdajalce in pokažejo Gorenjcem udarnost partizanskih brigad.

Pod vznožjem samega Triglava, ki je še ves zasnežen in zasanjan zanosno pozdravljaj partizane, so zagoreli taborni ognji in zaorila borbena pesem: »Triglavska smo mi divizija, divizija, ki umika ne pozna...« se lovila v vejah stoletnih smrek ter tonila v večernem mraku.

Prvo noč po prihodu so brigade napadle nemške postojanke okoli Bleda. Patrole so prodrle v sam Bled in še povečale preplah, ki je nastal v gesta-

povskem gnezdu. Okoli polnoči so prvi rafali in posamezni strelji naznanili, da se je v dolini začelo. Nemci se niso znašli. Potuhnili so se v bunkerje in se tresli za kožo. Kmalu po polnoči so težke detonacije in krvavordeč svit požarov na nebu naznanili, da partizani razstreljujejo zavzeta okupatorjeva gnezda. Z nočjo pa so obenem v nepreglednih gozdovih Jelovice in Pokljuke izginili in utonili napadajoči bataljoni.

V okupatorskem štabu je nastal preplah. Neumljiva se jim je zdela partizanska predrznost, da se tako nepričakovano in nenadoma pojavi cela divizija prav na meji Reicha. Zato so v nekaj dneh koncentrirali okoli Jelovice več tisoč mož svoje vojske, da uničijo Triglavsko divizijo.

Toda brigade, ki so zvedele za nemški načrt, so se po stari partizanski taktiki prav tako nenadoma, kot so prišle, tudi izgubile.

Na obronku skalnatega grebena, ki se je strmo dvigal nad posecko, poraslo z malinjem in grmovjem, sredi gozdov bohinjskega dela Jelovice, je taboril zakasneli bataljon Prešernove brigade. Na zemljo je legel mrak, v vejah mogočnih smrek je šelestel večerni veter in nebo je bilo temno, zakrito s težkimi sivimi oblaki.

Na jasi je gorelo več tabornih ognjev, okoli katerih so ležali borci, se pogovarjali in dremali.

Iz teme se je izluščila visoka postava in krenila proti ognjem.

»Komandant gre, fantje!«

»Kako je, Dren? Ali je kakšna sprememba?« se je obrnil na došlega mlad komisar. Dren je odložil brzostrelko, se zleknil k prvemu ognju in ne da bi mu trenila ena sama mišica na obrazu, dejal: »Jutri krenejo Nemci na Jelovico. Od vseh strani. Nekaj tisoč jih bo. Verjetno mislijo, da je še vedno tu divizija. Da nam le ta prokleti Tomaž že drugič ne bi bil pobrisal, nas v tem kotlu nihče ne bi bil odkril! S tem fantom nekaj ni v redu! Ves čas se mi je zdel sumljiv. Da ni bil poslan! Hudič naj ga vzame z Nemci vred!«

Dren je bil mož srednjih let, precej velik, močan, drznih sivih oči, ki so mirno in ponosno zrle z lepega obraza odločnih potez. Doma je bil iz Bohinjskega kofa. Gozdove Jelovice je poznal kakor lastni žep, kot je sam večkrat povedal. Pred vojno je tod okoli drvaril, svoj borni kruh pa si je služil tudi kot delavec v jeseniški železarni. Ko pa so prišli Nemci, njih nasilja ni mogel prenesti ter jo je kmalu po zatrtju bohinjskem uporu pobral v gore. Njegovo partizansko ime se je dobro prilagalo njegovemu značaju. Bil je trd, odločen in neizpros. Vendar pa se je pod hrapavo zunanostjo — skrivalo mehko srce. Znal je biti tudi sila dobrodušen in preprost.

Dren je nekaj časa molčal. Zatopljen je poslušal pesem. Ko je pesem izzvenela, je dejal: »Jutri se bo videlo, ko pridejo patrole iz doline.«

Iz temne noči je pričelo rositi in ognji so jeli ugašati.

Nastopilo je jutro. Nebo je bilo še vedno pokrito s težkimi, sivimi oblaki, ki so sedli na vrhove bohinjskih gora. Dolina Save in Bohinjskega jezera je bila napolnjena z gosto, sivo meglo. Napovedoval se je pust, čemeran dan.

Proti taborišču je prihajala patrola. Med skupino se je z zvezanimi rokami na hrbtu opotekal izdajalec Tomaž. Mlad obveščevalec je pristopil k Drenu, ki je pravkar prilezel iz šotora in dejal: »Pripeljali smo ga. Javil se je bil gestapu in izdal, kje tabori bataljon.«

Takoj po prihodu patrole je v bataljonu postalo neobičajno živo. Fantje so pospravili svojo opremo in pripravljali orožje z zavestjo, da bo tudi te dni precej trda. Dren je modroval sam pri sebi: »Veliko psov je zajčja smrt.« Odločil se je: »Prekoračimo Jelovico in Selško dolino, pa smo pri diviziji.« Četrt ure za predhodnico je krenil bataljon. Kolona se je razpotegnila po mehki, razmočeni gozdni stezi in se izgubila v temnem gozdu.

Počasi so minevale ure tega previdnega, tihotapskega marša, na katerem bi bil lahko vsak hip naleteli na Nemce. Za kolono so ostajali gozdovi, poseke in planine, katerih pa se je kolona skrbno ogibala. Poldan je minilo, ko je bataljon prekoračil Jelovico in se ustavil pod Ratitovcem. Patrole pa so pohitele na poizvedovanje v smeri požganega Prtovča.

Borci so se vsi popolnoma premočeni, zaviti v odeje in šotorska krila, stiskali pod košate smreke. Nihče od Gorenjcev ni rad zapuščal Jelovice.

Vodnik Marko, vesel in pogumen mladenič, je ves premrl od mraza postrgal iz žepa zadnje mrvice tobaka, ga zavil v časopisen papir, zvil nerodno svaljčico, dvakrat puhnil, nato pa jo prepustil ostalim, ki so željno gledali v modrikasti dimček in se zasmejali: »Da le vidim Triglav in Bohinjske gore, pa sem ves drugačen. Le prebrskajo naj Nemci Jelovico. Mi pa jih bomo udarili tam, kjer se nas najmanj nadejajo!«

Nedaleč od njih se je na debelo smreko naslanjal Dren. Zamišljeno je zrl predse in vihal črne brke. Vrnili so se izvidniki in poročali, da je dolina polna nemških zased in da so Nemci že z več strani krenili na Jelovico.

Dren ni mnogo razmišljal. Vedel je za izhod. Bohinjske gore, obkrožujoče dolino Bohinjskega jezera, ki z okoli dva tisoč metri visokimi vrhovi razmejujejo Primorsko od Gorenjske, so se mu zdele najprimernejše. Dobro je poznal vse prehode, kjer so nekoč tihotapci hodili čez politično mejo. Poznal je kraje, kjer so nekoč gospodarili divji lovci in kjer so se sprehajali gorskih lepot željni turisti. Namenil se je, da v nočnem pohodu prekorači Črno prst, se izogne nemški premoči in jih takoj po odhodu spet napade v dolini.

Bataljon se je obrnil in se še z večjo pozornostjo, kakor je prišel, previdno vračal skozi nepregledne gozdove proti Bohinju. Takoj za predhodnico je na čelu kolone korakal komandant Dren, zavil v šotorsko krilo, od katerega je kar curljalo, z brzostrelko na strel ter mrk in zamišljen gledal v vlažna gozdna tla. Samo včasih se je s skrbjo in zadovoljstvom ozrl po bataljonu, kakor bi bil ponosen, da poveljuje tem ljudem in jih vodi iz borbe v borbo. Včasih se je prav po mačje pozorno zazrl v kak greben nad stezo, kakor bi pričakoval sovražnika.

Na koncu kolone je z zvezanimi rokami opotekajoč se korakal s sklonjeno glavo izdajalec. Zbegano se je oziral zdaj sem zdaj tja. Morda se je spominjal trenutkov, ko je z drhtečo roko — kot bojazljiv pes — klonil in podpisal izjavo gestapu, ker je v svoji strahopetni naravi prišel do zaključka, da je njegovo življenje vredno mnogo več kakor pa življenja borcev. Ni mu šlo v glavo, kako da je spet med partizani, saj je bil še pred kratkim pri gestapovskem oficirju, sedel v mehkem naslanjaču, pil žganje in z vnemo kazal posamezna mesta na karti, kjer se zadržujejo partizanske edinice. Prav zaradi te strahopetnosti in pokvarjenosti mu je bila misel na smrt vedno najbolj odvrtna. Včasih mu pogled uide proseče na neizprosni obraz komandanta Drena, kot bi se zavedal, da v njem leži skrivnost njegove usode. Med njima pa se vleče kolona borcev.

Nedaleč od Rovtarice sredi Jelovice je na majhni gozdni jasi blizu že razpadajoče oglarske kočice, kjer so se po navadi ustavljali obveščevalci in kurirji, Dren ustavil bataljon.

Debele sive kaplje so padale z nizkega sivega neba in borci so se z nejevoljo postrojili. Sem in tja je votlo, oglušujoče zagrmelo in veter je močnejše zajecal v vrhovih smrek. Komandirji so poveljevali »mirno« in premočena telesa so se le za spoznanje vzravnala. Pred bataljon je stopil komandant Dren. Bil je še bolj mrk kot po navadi. Iz oči mu je sijal mir. Z odsekanim, mirnim glasom ga je ukazal pripeljati. Komandir Miha je prebral smrtno obsodbo posebnega bataljonskega sodišča. Prebral je počasi in s poudarkom: »Obsojamo te na smrt s streljanjem pred strojem, ker si izdal domovino in tovariše.«

Izdajalčev obraz je v nemi grozi pobledel in se spačil. Oči stotine borcev, preizkušenih v ognju borb, so bile sovražno in prezirljivo uprte vanj in so s pogledom ubijale. Zavest krivde in zločina je v teh bežnih trenutkih neizprosne resničnosti kot mora legla nanj in ga popolnoma zrušila.

Ko je komandir končal, se je izdajalcu vse telo krčevito streslo. Menda je hotel zajokati, toda tudi tega ni mogel. Proseče je izegnul predse zvezani roki, se skrčil, kot bi hotel pasti na kolena. Besede so mu na ustnicah zamrle.

Ko je rezko odjeknil strel, je preko bataljona hušknila splašena gozdna kura in se izgubila v smrečju. Na pol sključeno truplo izdajalca se je sesedlo. Le z rokami je hlastnil po gozdnih tleh in v smrtnem boju krčevito stiskal v pesti peščico zemlje, ki jo je izdal.

Borci so mirno zrli prizor. Njihovi izrazi so bili trdi. Poznali so smrt. Saj je vedno hodila z bataljonom.

Mitraljezec Vančič se je zdrzil. Z roko se je prijel za zaraslo rano na obrazu, kjer je izstopila nemška krogla, se obrnil k sosedu in zamomijal: »Tako je. Pravična kazen. Smrt izdajalcem.« Spomnil se je, kako je bil prav v tem bataljonu po zaslugi izdajalca napaden v Sport Hotelu na Pokljuki. Nemci so se bili priplazili in iznenadili bataljon, zažgali hotel in pobili polovico bataljona. Sam je ležal okrvavljen s prestreljeno glavo med mrličji v snegu, medtem ko so ranjeni tovariši, ki so se borili do poslednje patrone, goreli v hotelu. Nemški vojak ga je celo obrnil in preiskoval. Misleč, da je mrtev, ga je pustil ležati.

Komandant Dren je poklical dežurnega in bataljon je v bojni pripravljenosti krenil dalje v smeri, od koder je zjutraj prišel.

V gozdovih nad Bistrico je Dren ustavil bataljon. Kolona se je razgubila med gosto smrečje, pričakujoč mraku, pod čigar zaščito bi se bataljon potegnil iz nemškega obroča. Ko so borci lačni in premraženi počivali pod smrekami, se je sestal partijski biro in se pomenil o nočnem premiku edinice.

Ko je na gozdove legla prva sivina večernega mraka, je lačna in premočena partizanska kolona krenila. Ker je bilo računati z nemškimi zasedami, se je bataljon gibal po ozki, zarasli kurirski stezi, ki je sekala pobočje nad bohinjsko dolino. Kolona je brez posebnega opozorila neslišno tonila v mrak. Kdaj pa kdaj je rahlo zazvenela »porcija«, ki se je obregnila ob suho vejo, in spet je bila grobna tišina. Kolona se je počasi in previdno približevala nevarnemu svetu, kjer so bile navadno nemške zasede.

Steza je kmalu zavila na strma pobočja nad dolino, ki je ležala zavita v temo vsa tiha. Včasih pa je njeno tihoto premotil zategel, vznemirjajoč lajež psa, ki so ga splašile kdo ve kakšne sence. V dolini so se že jele prižigati prve luči.

Takrat so se marsikateremu borcu misli utrgale s spolzkih tal gozdne steze. Samo hip so ukradle in se pomudile pri trepetajočih lučkah v dolini. Rahlo so odgrnile zavese na oknih, za katerimi je svetloba dala slutiti toploto domačega ognjišča...

Kmalu se je iz črnine noči nekje globoko v dolini pokazala motno-svetla okupatorjeva postojanka v Boh. Bistrici. Kot lovke hobotnice so prameni reflektorjev preprežali pobočja.

Brez konca in kraja se je vlekla steza. V daljših presledkih se je iz doline utrgala raketa. Včasih pa je nenadoma rafal presekal tišino noči, da se je odmev hahljajoč odbijal od gorskih sten.

Edinica se je premikala počasi, s podvojenjo previdnostjo. V predhodnici so cevi treh mitraljezov kot ukovane v močnih rokah vsaka v svoji smeri iskale cilj, pripravljene, da vsak hip s smrtnim krohotom zaščitijo življenje. Fantje so se spotikali ob koreninah in preklinjali. Toda noč je kot vedno ščitila partizane in kolona je brez strela prišla mimo nevarnih mest skozi nemške zasede.

Ko je bil bataljon izven neposredne nevarnosti, je po koloni zaživelo. Napetost je popustila, nemir je izginil. Mitraljezec France, star partizan, domačin v teh krajih, se je ves premočen in premražen pritajeno muzal. Kot bi bil zadovoljen sam s seboj in s situacijo. Dejal je svojemu pomočniku, ki je tarnal, da so se mu roke že podaljšale od zabojev za municijo: »Le kaj tarnaš? Doli bi krenili! Da bi malo zaropotalo! Potem bi mi pa zabet moledoval in prigovarjal, naj dajem krajše rafale. Le dobro mi čuvaj zabožke! To jih bova še potrebovala!«

Počasi je nastopila trda tema. V smrekah je zaječal hladen veter, da je zazeblo. Borci, že davno premočeni do kože, so šele zdaj začutili, kako stresa mraz do kosti premrle ude. Začel se je oglašati tudi želodec, saj so v dveh dneh samo enkrat jedli malo močnikovega soka. Pot je bila vedno bolj strma. Za bataljonom so ostajale jase, na katerih je bilo komaj za spoznanje svetleče in temačni gozdovi, v katerih je bila noč tako črna, da so fantje držali drug drugega za roke ali nahrbtnike in se počasi, še z rokami tipaje stezo, pomikali naprej. Mrazu in temi sta se z vsako uro bolj pridruževali utrujenost in lakota.

Ljudje so otopeli. Vsakdo je imel pred seboj eno samo veliko željo: naprej, samo naprej, kamor koli že, samo da pridejo pod streho!

Iz teme so se izluščili medli obrisi staj. Kolona je napredovala preko izredno strmega in spolzkega, s travo poraslega terena proti neznanu planini, na kateri se je ustavila. Milanu, ki mu je z nezaceljeno rano iz zadnjih borb na Jelovici že pohajala moč, se je zdelo, da so medli obrisi staj obljubljeni dežela. »Tu bomo ostali. Na mestu smo,« je šlo šepetaje po koloni. Komandant je dal povelje: »Počitek!« Z velikim razočaranjem je kljub temu vsakdo na tihem upal: »Morda pa le ostanemo!« Borci so se potaknili pod skromne strehe živinskih staj in kot pobiti polegli. Običajnega pomenka ni bilo. Le v temnem kotu staje se je pridušil suhi, potegnjeni deseter Dane, ki je veljal za največjega žicarja in godrnjača v bataljonu: »Preklete me zebe. Kam nas le hudič nese v te skale! Mar bi ostali na Jelovici. Saj je večkrat pokalo in bo še!« Toda starejši partizan ga je zasmehljivo zavrnil: »Ti boš prvi zmrznil. Ko pa pridemo na varno, pa te bomo poslali v bojno patrolo, da boš lahko streljal in ne mislil samo na svojo »žicmavho!« Vsa četa se mu je pritaženo smejala. Še je morala tu! Fantje, to za nas ni nič! Kaj smo že vse mi prehodili. In še v snegu! Ne samo v dčžu!« se je oglasil komisar in prelagal premočeno vsebino nahrbtnika, da poišče ostanke skorje kruha, ki se je pripila na dno.

Ko je večina od utrujenosti že zadremala, jih je vrglo pokonci komandantovo povelje: »Vstanimo! Naprej!«

Pot je držala vedno bolj navkreber. Vrstili so se strmi pašniki, za njimi z rušjem obraslo skalovje, zatem pa so se znašli na goljavi strmega melišča. Preko goličave so se podili vetrovi in naraščali v besen vihar. Trma jih je prevzela, da so s stisnjenimi zobmi kljubovali viharju in se vlekli naprej. Nekaj novincev in starejših mož je omagovalo, tako da se je zveza venomar trgala. Le kadar je svetel blisk prepral noč in osvetlil sključene, v šotorska krila in odeje zavite, težko otovorjene postave, je bilo videti bataljon, kako počasi in vztrajno napreduje v strmali. Ure tega uničujočega marša v črno noč so se vlekle v neskončnost. Po skalnatem grušču je pot vijugasto držala proti masivu neznanega vrha.

Na kolono je legla noč, mraz in utrujenost. Korak je postal trd, okoren. Napor je mrtvil mišice, čeprav je v žilah plala volja, izvršiti nekaj nemogočega.

Komandant Dren je med prvimi, ki lezejo v negotovost zavratne noči. »Hej, Vanja! Treba bo iti naprej z nekaterimi! Ti si bil svoje čase dober gornik. Prebij se na sedlo in nas gori s fanti počakaj!«

Vanja je na čelu desetorice po vseh štirih plezal po razdrapanem skalovju in iskal izgubljeno stezo. Ko je blisk osvetlil počrnele sklade skal, je zagledal nad seboj strmo dvignjen, divje zlomljen zid fantastičnih oblik, ki se je končal v previsnem odlomu, preko katerega je curljala voda.

Globoko spodaj se skozi težko sivo gmoto, ki jo je vlačil divji piš vetra, slabotno prodiral komandantov glas: »Kam lezete?! Hudič vas vzemi! Posebno pa tebe Vanja, ki praviš, da si v vseh teh gorah doma kakor v svoji domači hiši!« Borci spodaj so od silne utrujenosti že dremali, ko se nenadoma nad njimi utrga plast kamenja, ki ga je sprožila predhodnica. Skale so se s peklen-skim truščem valile navzdol in žvižgaje sikale preko glav. In spet je besen komandantov glas prepral temo: »Kaj rušite skale! Vsi lezite in ostanite na tih, dokler oni zgoraj ne dobe steze!« Borci so se stisnili k tlom in zaščitili glave z nahrbtniki.

Spet se je zakotalilo kamenje in zafrčalo preko glav. Na spodnjem koncu kolone je nekdo bolesto kriknil. Nejte jo je skupil v nogo. Stisnil je zobe od bolečine ter segel z roko na skeleče mesto. Roka se mu je zleplila s toplo krvjo, ki je curljala iz rane.

»Bolničarka naprej!« Sonja, šibko, šestnajstletno dekletce, ki je že več mesecev hrabro prenašala vse napore težkega življenja in stalnih borb v brigadi, je bila med zadnjimi. Tako je zadremala, da je niti rušeče se skalovje ni prebudilo. Zdelo se ji je, da sanja. Šele, ko jo je Mitja dregnil v rame, je planila pokonci. »Že grem!« Precej časa je minilo, preden se je priplazila k ranjenemu tovarišu.

Se je letelo kamenje, preden je Vanja znova našel stezo in iz strmali izvlekel vse, ki so se zaplezali. Potem je kolona spet počasi, korak za korakom, držeč se drug drugega za nahrbtnik in tipaje z roko po ostrem kamenju napredovala.

Veter je mrazil do kosti. Minercu Janezu zadnje dni ni bilo dobro. Bil je starejši in leta so mu stopila v noge. Stiskal je zobe. Ni maral zaostati. Saj je že dve zimi prebil v gorah in marsikaj preizkusil, zato je hotel tudi to slabost premagati. Toda sedaj so mu pošle moči. Sescedel se je in omahnil. Če ga Smeli ne bi bil pravočasno ujel, bi se bil skotalil po strmini. Jože in Tine sta brž prevzela njegove stvari. Gornji so že priganjali: »Naprej! Naprej!« Janez se je z največjo težavo dvignil. Dva zvesta tovariša sta ga podpirala in vlekel se je naprej. »Fantje, samo da mojih min — le tri imamo še — ne bi kdo pozabil!« je polglasno šepetal.

Kar naprej so v piš vetrov odmevali vzkliki: »Zveze ni! Zadnji po zvezol! Zakaj ni zveze?!« »Mule ni!« — »Mula ne more naprej!« — »Mula mora naprej!« (Posebna skrb je veljala muli, saj je nosila vso hrano bataljona — celi dve vreči fižola!) Vzklikanja je bilo vedno več in zaostali so kar naprej rušili kamenje. Potem pa je spet vladala tišina in le veter, ki je nosil dežne kaplje že pomešane s snegom, je enakomerno rohnel okoli njih. Omagovalo jih je vedno več. Od izčrpanosti se je zdaj tu, zdaj tam zgrudil borec na tla in polglasno prosil: »Ne morem več. Pustite me tu!« Toda lezel je le naprej.

Komandant Dren je povsod. Zdaj na čelu, zdaj na začetju kolone. Njemu ni mar ne mrazu ne utrujenosti. Jeklena volja je velevala čno samo brezobzirno zapoved: »Samo naprej! Naprej za vsako ceno!«

Proti vrhu je napredovanje še počasnejše. Mitraljezci prelagajo vsakih nekaj metrov mitraljeze z ramena na ramo, ki so že do krvi ožuljenc. Le Ivan, najboljši mitraljezec v bataljonu, molčeč fant plavih, pogumnih oči, ne da svojega mitraljeza iz rok.

Čeprav vsem ostalim mitraljezcem borci in pomočniki že ves dan pomagajo nositi, Ivan samozavestno odklanja pomoč. »Dokler bom živ, ga bom sam nosil, kakor sem si ga sam priboril,« je tiho odgovarjal in kakor vedno na vsch najtežjih pokreth vztrajno brez besed prenašal svoje orožje.

Okoli ene ure po polnoči je bil Vanja s predhodnico na vrhu. Na grebenu jih je zajel vihar, da so se njihove postave komaj lovile.

»Končno smo le na vrhu,« je zavpil Vanja zanosno. Ledeno ga je zazeblo, da je obrnil hrbet mrzlemu severu. Krenili so po grebenu navzdol k opustošeni italijanski karavli in si poiskali zavetja. Menda je vse skupaj družil občutek ponosa in zadovoljstva, ki je lasten mladosti, da so se v tej noči prvi prikopali na vrh, daleč pred ostalo kolono. Nekdo iz patrole, ki so mu zobje kar šklepetali od mraza, pa se je celo prisiljeno zasmel: »To je taktika. Hudiča, da Nemci ne zmorejo tega! Le komu bi prišlo na misel, no, od tistih, ki leži v pernicah in so se včasih sprehajali po teh gorah in se šli turiste, da gremo mi kot za sprhod od Blegoša na Tolminsko.«

Na koncu pa se je oglasil eden izmed najbolj lačnih: »Da bi jo le mula srečno zvozila! Res me skrbi zanjo!« Pa ga je Vanja kar hitro popravil: »Bolje gre kakor pa ti!«

Trkljajoče kamenje je naznanilo človeka. Iz teme se je izluščila visoka postava komandanta Drena. Borci so ga takoj spoznali. »Kako fantje!?« se je oglasil. »Dobro, dobro, samo zebe, zebe!« jih je odgovorilo več hkrati, stiskaje se za karavlo. »Vam že, gamsi. Mladi ste. Toda oni tam spodaj pa precej globoko zajemajo sapo in se grizejo v kolena. No, pa sedaj bo lažje. Iz najhujšega smo že.«

Celo uro in še dalje se je globoko v strmali trkljalo kamenje, iz noči pa so prihajali klici. Komandirji so kar naprej bodrili omagujoče: »Naprej! Naprej!« Končno pa so se le prve sključene postave zašibile v vrtincu vetrov na grebenu.

Mulovodec Jaka, starejši, dobrodušen možakar, kot so bili po navadi mulovodci, velik ljubitelj živali in sovražnik vojne, je hlačal med zadnjimi in gonil svojo priljubljeno živalico. Ta je bila težko obremenjena in že precej upchana. Jaka je preklinjal, sopol, vlekel mulo naprej, jezno odganjal oma-

gance, ki so se ji na poti obešali na rep in ji prigovarjal: »He, Rjavka, kmalu bova na vrhu, najslajšega sena ti bom naprosil v prvi vasi, ko se ustavimo, če jo izvoziš. Rjavka je s težavo premagovala skalnate skoke, ki so se proti vrhu kar vrstili. Ko pa se je vzpenjala preko malega skoka, ji je spodrsnilo. Jaka jo je zamam ves poln groze skušal obdržati. Zahreščalo je kamenje, mula je žalostno in pretresljivo zarigala in zgrmela z vso hrano, kar jo je bataljon premogel, v prepad.

Težko telo je votlo udarilo ob skale in mulovodec je ves otrpel od strahu nemo zrl v temo in ni mogel dojeti krute resnice, usode, ki ga je tako nenadoma ločila od ljubljene živalice. Jaka bi bil še kar naprej strmel in jadikoval, če ga ne bi vodnik Črt sunil pod rebra: »No Jaka, ali boš — skočil za njo ali pa naprej. Nič ne pomaga!«

Pol tretj je že bilo, ko se je bataljon navsezadnje le privlekel na vrh in takoj krenil dalje. Prišli so vsi, niti eden ni ostal na oni strani. Vsakdo je bil na tihem vesel, čeprav do onemoglosti premražen in lačen, da je strmina premagana. »Navzdol bo pa že šlo, če ne, se bomo pa peljali!«

Toda sestop s Črne prsti je bil mnogo nerodnejši, kot so pričakovali. Kolona se je kmalu znašla na strmi, razmočeni, spolzki stezi, ki je držala preko travnatih vesin. Fantom je spodsavalo. Drug za drugim so padali, se pobirali, se po cele metre valili po tleh in preklinjali.

Kolona je čakala zaostale, da izgubljeni ne bi zašli naravnost med Nemce, ki so držali močno zasedeno Baško grapo.

Proti jutru je veter ponchaval. Toda kolona je bila še vedno zavita v brezoblično meglo. Megle so z motnimi dlanmi objele gorovja in vsepovsod je bila le votla praznina. Ko se je daniilo, se je bataljon znašel na povsem neznanem svetu. Nepoznana pokrajina je vstajala pred njimi iz motne noči. Čeri so bile nametane okoli njih tako blizu, da se je človeku, kadar se je razkabila megla, zdelo, da bi segel po njih. Toda pohodu so se odmikale vedno dalje in dalje.

Kolona se je ustavila nad neznanu gorsko vasico. Precej široka italijanska vojaška cesta, ki je držala proti meji, je omogočila, da so zagoreli ognji, okoli katerih so se borci sušili in pregrevali otrpla telesa.

Medtem je komandant poslal intendante, da bi izvrtali nekaj hrane. Kmalu za tem pa se je nebo spet zastrilo in vila se je tako močna ploha, da je skoraj pogasila ognje. Namesto hrane pa so intendanti prinesli novico, da se bliža močna nemška kolona. Ker je bil bataljon na slabem položaju in je imel zelo malo municije, je krenil dalje.

Počasi je nastal dan, ki je našel kolono v tolminskih gorah. Okoli pol dneva je dež prenehal in megle so se nekoliko razkadle. Iz vrtnicev kadečih se megla so se pokazale gore. Fantastične slike divjelih vrhov, ki so se drug ob drugem vzpenjali v nebo, so poživile razpoloženje bataljona. Fantje so kar naprej spraševali komandanta: »Le kam gremo? Kdaj bomo na mestu?« Dren pa se je zadovoljen skrivnostno smehljaj in odgovarjal: »Še eno dobro uro, pa bomo tam.« Toda ta »dobra ura« se je vlekla še bolj, kot po navadi »kurirske ure«.

Večerilo se je že, ko se je bataljon privlekel z zadnjimi silami proti planini Kuk. Prve stajce v daljavi so dale slutiti, da bo nekoč konec tega marša. Vse muke, lakota in tegobe so bile pozabljene ob misli, da se bodo lahko ulegli, posušili in naspali.

Rahla večerna zarja je pobarvala vrhove, ko je Dren pripeljal bataljon na planino. Stopil je na majhen hriček in obraz se mu je razlezel v zadovoljen nasmeh ob pogledu na bataljon, ki jo je zadnjimi silami pobiral k cilju. Nič ni dejal, le dobro se mu je zdelo. Čutil se je vzdržljivosti, pogumu in moči svojih ljudi. Dva dni niso jedli. Močil jih je dež. Mrazil jih je vihar. In niso klonili. Vedel je, da jih lahko tudi ta hip popelje v borbo, če bi bila potreba.

Drug za drugim so šli. Enakomerno so šli naprej, težko obloženi z orožjem in opremo. Fantje so gledali komandanta in se mu prijazno smehljali. Obrazi so bledi in izmučeni. Na vseh so sledovi prečutih noči.

Veselo je bilo presenečenje, ko so fantje zagledali borce Gradnikove brigade, ki so vsi črni, zakajeni od saj in zasoljeni radovedno kukali iz živin-

skih staj. Tudi Drenov bataljon se je razmestil po stajah. Brž so zagoreli ognji in fantje so kot ubiti popadali po tleh po 36-urnem maršu, v katerem ni bilo hrane niti daljšega počitka. Toda tudi ta noč ni bila naklonjena počitku. Zadušljiv dim ognjev, gorečih po stajah je silil v oči, da je bilo nevdržno. Vsi zabuhli so se bori ponoči preklinjajoč dvigali, gasili ognje in hodili na svež zrak, da olajšajo bolečino pekočih oči. Šele po polnoči so fantje skrajno izčrpani še vedno vsi mokri zaspali.

Dva dni je dež neusmiljeno močil Nemce, ki so se zaman potikali po Jelovici. Partizani pa so se sušili v varstvu budnih zased visoko na planini Kuk in si nabirali moči, da spet udarijo tam, kjer jih okupator najmanj pričakuje.

Gore so bile po dežju kot umite. Na ruševju, ki se je v čudoviti barvi zelenilo, pa so se lesketale in utrinjale kot biseri svetle kapljice jutranje rose.

Komisar Vojko, ki se je z bojno patrolo počasi približeval vrhu skalnega grebena, je globoko zajel sapo in nemo občudoval krasoto visokogorskega sveta. Zdelo se mu je, da prav v tem hipu mnogo močneje in mnogo globlje razume besedo »domovina«. Čudovit svet je to! Nič čudnega ni, da z vseh strani že stoletja pritiskajo tujci na nas, nas hočejo izrinili in ugonobiti.

Razdrapano skalovje Krna in Rdečega roba se je kopalo v luči jutranjih barv. Kamor koli se je ozrlo oko, povsod rajde gora. Kamor je seglo oko, se je razprostirala prelepa slovenska zemlja in njene meje, preko katerih so vdrli pohlepni osvajalci.

Cas je potekal, patrola se je dvignila in obšla nekaj grebenov. Ko so se vrnili, je bataljon že stal pripravljen za odhod.

Morala v bataljonu je bila na višku. Obrazi spet nasmejani, o utrujenosti in prečutih nočeh ni bilo več sledu, orožje se je spet očiščeno in namazano svetlikalo v soncu. Francetu se je posušila harmonika — po nekajdnevem molku je spet prešerno zaigral, da so se njeni glasovi vriskajoče razlegali.

Preden so krenili, je iz mladih grl planini v zahvalo za njeno gostoljubje in v slovo zaorila prekipevajoča partizanska pesem: »Hej, brigade, hitite...«

Kolona se je raztegnila in bataljon je krenil proti Rodici in Visokemu vrhu. Sonce je neusmiljeno žgalo.

V nekaj urah se je kolona znašla pod vrhom. Dren je preklinjal vodnike, ker je zmanjkalo steze. Tik pod vrhom je kolono zmotil kovinski ropot avionskih motorjev.

Na nebu sta se srebrno zalesketala dva Messerschmidta in se v strmem letu spuščala naravnost proti bataljonu. Nastal je nemir. Na kratko povelje se je kolona porazgubila v skalovju, ki pa ni nudilo nikakega kritja. Mitrалjezi in puške so se uprli v nebo. Živčna napetost je naraščala. Toda Nemca nista opazila ljudi, preletela sta in se oddaljila.

Bataljon pa je krenil proti grebenu. Ko so prvi prišli gor, se je po koloni razneslo? »Primorska goril!« Vse oči so se uprle v razdrapani svet Primorske, ki se je začenjal preko Baške grape. Na Cerkljanskem, v srecu osvobojenega ozemlja IX. korpusa, so gorele vasi. Med Blegošem in Čavnom se je dvigalo v nebo šest ogromnih stebrov dima. Strmeli so v daljo, kjer se je dogajal zločin. Nemci so požigali prav na krajih, kjer se je često ustavljal bataljon. Vsak je dobro poznal gostoljubje teh revnih, po gorah razmetanih vasic. Poznali so ljudi, od katerih partizan ni nikdar odšel prazen. Pri katerih se je vedno premražen lahko pogrel na zapečku in je bil od stare »mamce«, če drugega ni bilo, vedno postrežen vsaj z latvico topllega mleka.

Mitrалjezec Ivan se je oddaljil od strmeče gručee borcev. Oči so mu postale vlažne. Stisnilo ga je v grlu. Roka je samogibno segla po mitraljezu in se ga močno oklenila. Prav tako, kadar je z njim pobijal napadajoče fašiste. V enem izmed teh stebrov, ki se je dvigal med dvema kopastima gričema, je spoznal svojo rodno vas. Še mati in sestra sta doma. Očeta so ubili fašisti, brat mu je padel v brigadi. Le kaj je z njima?

Gost dim, ki se je obtožujoče valil, je zagrinjal vasi. V tej sivi gmoti je zavita groza: Hiše v plamenih, mukanje živine, ki jo odganjajo Nemci, detonacije granat, nečloveški kriki onih, ki jih mečejo v ogenj, jokanje otrok,

strelji, kri, smrt. Teško prigarano, borno imetje, ki so ga s težavo obvarovali prebivalci gorskih vasic pred vsiljivim italijanskim fašistom, izginja v plamenih.

Ivan je stiskal pesti: Kri za kri! Za vsak strel salvo rafalov!

»To je vražja ofenziva. Preko vsega osvobojenega ozemlja prodirajo! Hudiči!« je zaskrbljen dejal Dren. »A, pa jih tudi brigade trdo krešejo, kakor kaže.«

Pod nami je bil le delček, prav majhen delček sveta, kjer se je bil boj za svobodo človeštva. Le kdaj si jo priborimo? Kdaj dotolčemo poginjajočo fašistično zver? Kdaj bomo lahko spet brez puške hodili po naših svobodnih gorah in jih občudovali?

Borci so posedli k počitku. Vanja in Vojko sta se usedla pod veliko skalo. Pred njima se je razprostirala Gorenjska, nad katero je kipel v nebo Triglav ves mogočen in silen kot simbol svobode in neomajnosti. Danes je ta prelepi svet, nekdanj poln obiskovalcev, ves samotni. Razen partizanske kolone in osamljenega kurirja ni ljudi. Nič več se ne razlega prešerni smeh turistov. V stenah ne zvone več klini in ne polzi vrv. Gore so postale resničen boj. Dom, zavetje in moč so dale tistim, ki so v teh težkih dneh spoznali, kje je njihovo mesto.

Le kje so danes vsi tisti, ki so ljubili ta gorski svet in ga obiskovali? Tisti, ki so v gorah iskali in izzivali nevarnosti, boj in zmago, poveljevali svoja dejanja ali se naslajali nad lepoto gora ali veselo popivali in peli po kočah. Da, mnogo jih je pri nas, v trdno sklenjeni vrsti oboroženega odpora! Uporabljajo moč in izkusitvo gora in neusmiljeno bijejo okupatorja. In borba jih je še bolj navezala na to ródno grudo, ki jo tako ljubijo. Mnoge od njih, ki jim je okupatorjeva krogla vzela življenje, že pokriva črna zemlja in ne bodo nikdar več zrlí gora. Mnogo jih trpi za rešetkami ali umirajo v barakah za žicami ter hrepene po soncu in svobodi.

So pa tudi taki, ki še vedno sede doma na varnem, se prihuljeno klanjajo okupatorju in njegovim hlapcem in čakajo. Ko v gorah brije vihar, odmevajo strelí, ko se v dežju, snegu in ledu razcapane in lačne kolone partizanov prebijajo skozi nemške zasede, le-ti leže doma v toplih pernicah in čakajo. V zatohlih kavarnah se obujajo spomini o prelepih dneh, ko so lazili po gorah. Le komu pride na misel, da se vse težavnostne stopnje skrijejo pred napori, težavami in trpljenjem borcev naših brigad, ki gredo s preziranjem smrti iz borbe v borbo, z gore v goro, v snegu ali dežju?

Čakajo, da se jim zasmeje svoboda od koder koli že. Saj niso nikdar ljubili svoje zemlje ne naših gora, ker so jih v najtežjih dneh pustili na milost in nemilost grabežljivemu tujcu. Čakajo, da pride čas, ko bodo gore spet čiste in varne. Takrat se bo spet ponovno vzbudila njihova »globoka« ljubezen do gora in domače grude. In spet bo zaigral njih glas na vse registre, v vseh mogočih niansah poveljevanja bodo hvalili sebe in gore.

Bataljon je še precej časa počival na sedlu. Vsak je razmišljal po svoje.

Komandant Dren je oprt na brzostrelko zamišljen zrl v ostenje Triglava, na katerem so se belili snegovi. Le kaj je razmišljal? Morda, kaj mu prinese negotova prihodnost? Izraz se mu je spremenil. Njegove oči so pile lepoto sveta pod Triglavom, njegovega rojstnega kota. Bil je skoraj žalosten, prav kot bi slutil, da zadnjikrat gleda ta svoj dragi svet.

Nenadoma se je dvignil. Krenil je proti skali na grebenu, kjer je vihrala od kroglí razcefrana bojna zastava s peterokrako zvezdo, ki je spremljala bataljon skozi vse borbe in pohode. Ozrl se je proti bataljonu, se obrnil proti gozdovom Jelovice in z močnim glasom zaukazal: »Bataljon naprej! Nazaj na Jelovico!«

V prvih bojih Triglavske divizije z Nemci na Jelovici pa je v jurišu na nemško zasedo na čelu svojega bataljona padel komandant Dren, zadet v glavo.

* Opomba: Črtica se naslanja na resničen dogodek iz NOB, ko je junija 1944. leta XXXI. divizija prvič prodrla na Jelovico in Pokljuko.

DRUŠTVENE NOVICE

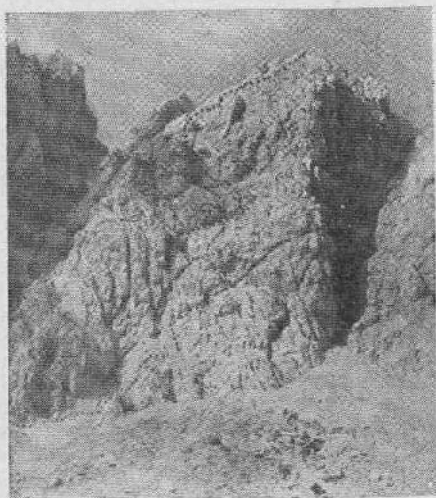
† JANKU GALJOTU V SPOMIN

V zgodovini slovenskega planinstva igrajo vidno vlogo tudi oskrbniki naših planinskih domov in postojank. Dober oskrbnik planinske postojanke je le takrat kos svoji nalogi, če je dober planinec in do skrajnosti tovariški. Slovensko planinstvo se lahko pohvali, da je imelo v razdobju šestdesetletnega obstoja odlične in skrbne oskrbnike, ki niso vršili samo svoje ozke oskrbniške funkcije, ampak so pomagali širiti planinske ideje in ustvarjati in graditi planinske domove. To je bil gotovo pokojni Janko Galjot, širok po Sloveniji in preko njenih meja najbolj znani in cenjeni oskrbnik. Dolga leta je bil upravnik Doma na Krvavcu, katerega je spravil na odlično višino. Tu si je pridobil veliko število prijateljev. Iz zdravstvenih razlogov je moral zapustiti Dom na Krvavcu in prišel k nam na Pohorje. Z veseljem ga je sprejelo Planinsko društvo Maribor in ga postavilo za upravnika Ribniške koče in že ga je kruta bolezen prisilila, da je šel na zdravljenje v mariborsko bolnišnico. Ali usoda mu ni več dovolila, da se vrne na drago mu Ribniško kočo. Tu ob vznožju Pohorja je zatisnil svoje, še ne utrujene oči. V enem letu je dvignil Ribniško kočo na tako višino, da je prav zaradi njega še bolj zaslovela po naši ožji in širši domovini. Njegov krog prijateljev in častilcev je naraščal, sloherni obiskovalec koče je bil navdušen nad njegovo gostinsko sposobnostjo, njegovim planinskim tovarštvom in njegovim neusahljivim humorjem. Osebjé Ribniške koče je zgubilo z Jankom najboljšega tovariša, mentorja in pravega očeta. Planinsko društvo Maribor je zgubilo s pokojnim Jankom najzvestejšega in najbolj poštenega sodelavca. Dragi Janko! Mariborski planinci se Ti zahvaljujemo za Tvoje požrtvovalno delo na Ribniški koči, za Tvojo veliko skrb, ki si jo pokazal za razcvet Ribniške koče in razvoj planinstva na našem Pohorju. Naj Ti bo lahka zemlja ob vznožju Kamniških planin. Ohranili Te bomo v trajnem spominu.

Ing. Friderik Degen

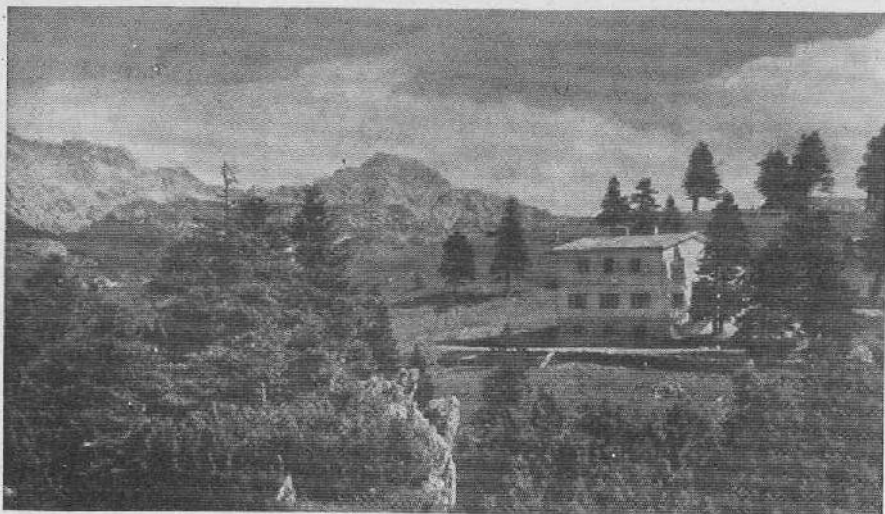
Slavnostna seja ob 60-letnici PD Celje na Mozirski koči se je vršila 29. avgusta t. l. Udeležili so se je tov. Zen Jakob, sekretar ZKS za okraj Šoštanj, tov. Tekave za SZDL istega okraja, zastopniki PD Maribor (tov. Krajger), PD Laško (tov. Medvešček in dr. Drnovšek), PD Solčava (tov. Herle Jože), PD Ljubno (tov. Savelka), zastopnik občine Rečica ob Savinji, večina odbornikov PD Celje ter oskrbnik Jaka Rožnik. Naslednji dan je prispel na Golte tudi najstarejši slovenski oskrbnik Fort Herle, eden od domačih pionirjev planinstva v Zg. Savinjski dolini. Seja je potekla v primernem vzdušju in slavnostnem razpoloženju. PD Celje je ob tej priliki že uporabilo smučarsko dependanso, ki stoji na mestu prve planinske zgradbe na Golteh iz l. 1896. Dependansa ima gostinsko sobo in 11 sob s 44 posteljami in je eden od peterih planinskih objektov, ki jih je za svojo šestdesetletnico društvo zgradilo.

Nova pot iz Okrešlja na Ravne (Češka koča). PD Celje je spričo obmejnih predpisov pred dvema letoma predlagalo, da se zgradi nova pot, ki bi tekla vsa po našem ozemlju izven 100 m obmejnega pasu. S to potjo bi se ponovno odprla zveza med Frischaufovim domom in Češko kočo, med Okrešljem in Ravnam, med Solčavo in Jezerskim. PZS je predlog sprejela in poskrbela po markacijski komisiji za določilo dn 45 000.—, PD Celje pa je nadelavo poti prevzelo in se pogodilo z dvema bivšima oskrbnikoma tov. Andrejkom in Uršičem iz Stahovice, ki sta pot trasirala in nadelala. Pot drži po nekdanji stezi iz Okrešlja in Mrzlega dola, preko Steng (Grla) do srede Zgornjega Mrzlega dola, nato pa se odepi od nekdanje, ki zavije

Preko Križa Foto Andrejko

v smeri W v pečine proti vrhu Mrzlega dola (Prestreljarišče ali Prestajališče, umetno ime Savinjsko sedlo), v ključih pod steno Križa in preko nje na greben, nato po lažjem terenu poišče spet nekdanjo stezo, ki drži proti Zrelu. Nova pot je v danih razmerah izredna nujnost. PD Celje jo izroča planinski javnosti za 60-letnico slovenskega planinstva. Posebej

Planinski dom na Veliki planini

Je treba poudariti hitro, natančno in zares strokovnjaško delo obeh graditeljev, ki sta letos v rožiji PD Celje popravila tudi pot iz Robanovega kota na Moličko peč, dalje pot preko Sukalnika, ki je bila v mizernem stanju vsa povojna leta in tisti odsek Dežmanove poti, ki drži preko skalnatih vesih pod Glavo.

Otvoritev Planinskega doma na Veliki planini. 9. avgusta l. 1953 je PD Domžale odprlo Planinski dom na Veliki planini. Slovenski planinci, posebno ljubljanski so ta dom težko pričakovali, saj je Velika planina že več desetletij priljubljena izletna točka za slovensko glavno mesto in to poleti in pozimi. PZS je organizacijo planinskih objektov izročila po vojni ustanovljenemu PD Domžale, ki je vzelo v najem novo zgrajeno kočo tov. Erjavška iz Stahovice, člana planšarske zadruga. Člani te zadruga so prvi obnovili svoje planinske kočje na največjem alpskem pašniku v Sloveniji. PD Domžale je sklenilo postaviti mnogo večjo postojanko, kakor pa je bila tu pred vojno, saj res ni zadoščala potrebam niti ni bila v čast slovenskemu planinstvu. Pred tremi leti je začelo s pripravljalnimi deli, nabavilo material in zgradilo tovarno žičnico iz Črne na Malo planino, nato pa v lastni rožiji začelo graditi dom, ki pa naj bi bil samo prvo oporišče, ki bi omogočilo postavitev večjega planinskega doma. Stvarnih denarnih izdatkov je bilo 4 600 000 din, vendar predstavlja dom vrednost približno 20 000 000 din, kar izpričuje izredno požrtvovalnost in uspešnost domžalskih planincev. Dom stoji 500 m daleč od nekdanje planinske kočje, ki jo je požgal okupator, na zelo pametno izbranem prostoru. Ker je v bližini na Kisovcu po vojni zgrajena planinska postojanka, ker je tu Erjavškova kočja in cela vas planšarskih koč na Veliki, Mali in Gojski planini, je s tem za širši planinski in smučarski razvoj v tem predelu dovolj preskrbljeno. S tem

pa seveda ne mislimo reči, da je najemanje planšarskih koč idealna rešitev.

K otvoritvi se je zbrala velika množica planincev, med katerimi omenimo člana Izvršnega sveta LRS tovariša Toma Brejca, go. Fany Copelandovo, nekdanjo lektorico za angleški jezik na ljubljanski univerzi, ki je kljub 83 letom letos prehodila vsa najbolj znana pota po naših gorah, tov. Maksa Koželja, planinskega slikarja in dolgoletnega odbornika PD Kamnik in zastopnika PZS tov. Bučerja. Dom je odprl ing. France Skofic, predsednik PD Domžale, projektant in graditelj doma z lepim nagovorom. Za njim je Domžalčanom čestital tov. Tomo Brejc, dalje zastopnik PZS tov. Bučer, nato zastopniki PD Ljubljane tov. Marsel, PD Celje tov. Orel, PD Kamnik tov. Gregorc. Ganjlive so bile pozdravne besede ge. Copelandove, ki je po daljši odsotnosti spet v gorah, ki jih tako ljubi in katerih lepota je pred vojno s tako vmem in uspehom predstavljala Angležem. Otvoritev sta se udeležila tudi zastopnika PD Kranj in PD Zelezničar.

Po otvoritvi se je razvila na prostem pred kočjo pristrana planinska zabava. Domžalskim planincem tudi mi iskreno čestitamo.

T. O.

ALPINISTIČNE NOVICE

Letošnja plezalna sezona je bila izredno razgibana. Doma in v inozemstvu so bili opravljeni najtežavnejši vzponi.

1. Severna stena Dedca. Šara Milan in Pintar Milan (A. O. Ljubljana-matica) sta preplezala navpično poklino v levem delu stene levo od smeri Debeljak — Arnšek. Čas plezanja 8 ur V+. Pri plezanju sta uporabljala lesene gazode.

Tabor jugoslovanskih planincev v Vratih: Na sliki od leve na desno: general Dasović, dr. Marijan Breclj, podpredsednik Izvršnega sveta LRS, Miha Marinko, dr. Jože Rus

V juliju letos sta Kočevar Rado in Pintar Milan preplezala gornji del slovitega raza Dedca, to je oni del, kjer sta leta 1949 Kočevar in Debeljak plezala varovana in kjer je Debeljak dvakrat padel. V raz sta prišla po tako imenovani »Traverzi smrti« (V-), nato v previs nad polico (VI-) in ostali del raza (IV-V.). S tem je dokončno rešeno vprašanje o preplezljivosti gornjega dela raza.

2. Od 1. do 25. julija je bil na Okrešlju plezalni tabor PZS. Udeležili so se ga alpinisti iz vse Slovenije. Skupno je bilo preplezanih 67 plezalnih smeri v stenah nad Okrešljem. Od pomembnejših naj omenimo: Severno steno Štajerske Rinke (Režek — Modec V+) 4. in 5. ponovitev (Kočevar — Pintar in Anžin — Fajgelj). Prvo in drugo ponovitev smeri je plezal Modec z Lipovškom in Gregorinom pred vojno. Tretjič sta smer ponovila 1951 Kočevar Rado in Vavken Vido. Pomembna je nadalje 3. ponovitev severovzhodnega stebra Križa (Jeglič Tone — Kunaver Aleš) (IV-V). Prvo ponovitev te ture so opravili Modec — Lipovšek — Avčin pred vojno, drugo ponovitev pa leta 1951 Kočevar in Vavken Vido.

Od ostalih pomembnih smeri je treba omeniti večkratno ponovitev

Igličeve smeri v severni steni Mrzle Rinke.

3. Severna stena Štajerske Rinke — centralna smer, 23. VII. 1953. Pintar Milan — Rado Kočevar. Čas plezanja 18 ur (V-VI). Plezalca sta rabila nad 50 klinov, od katerih jih je v steni ostalo 20. Smer drži preko previsnega pasu, ki je dolgo časa predstavljal velik problem. Plezalca sta rabila lesene zagozde. Smer je ena najlepših in poleg raza Dedca tudi najtežavnejših v Savinji. Alpah.

4. Severna stena Travnika — 23. VII. 1953. Kilar Mitja in Levstik Igor. Čas plezanja 11 ur (V+). Nova smer se giblje v območju plošč levo smeri Aschenbrenner — Tiefenbruner in Debeljakove variante. Po svoji izvedbi je to ena najlepših povojnih smeri pri nas kakor tudi najtežavnejših. Plezalca sta rabila lesene zagozde. V steni sta pustila 26 klinov.

5. Severna stena Debele Peči. Kunaver Aleš in Jeglič Tone z enim bivakom julija 1953. Plezalca sta rešila problem desnega dela ostenja. V steni je ostalo 6 klinov, mestoma skrajno težavno.

6. Aschenbrennerjeva smer v Travniku je bila letos dvakrat ponovljena. To je 10. in 11. ponovitev te slovite smeri.

1. 1948 Rado Kočevar in Frelj J.;

2. 1950 Levstik Igor in Kilar Mitja;
3. 1950 Verovšek Miha in Vavken Vido;
4. 1950 Govekar Jože in Vidmar Silvo;
5. 1950 Rado Kočevar in Debeljak Cic;
6. 1951 Kilar Mitja in Šara Milan;
7. 1951 Levstik Igor in Prevoršek Dušan;
8. 1951 Vidmar Silvo in Govekar Jože;
9. 1952 Blažina Sandi in Dernovšek Janez;
10. 1953 Šara Milan in ing. Dolar Drago;
11. 1953 Prein in Kutschera.

Avstrijec Prein je po plezanju izjavil, da je smer težja od smeri Comici — Dimai v severni steni Velike Zine. Čas plezanja se še vedno giblje okoli 10 ur, kar zgovorno priča o težavnosti stene, čeprav je v smeri že preko 50 klinov.

7. V **Triglavski** steni sta junija meseca plezala novo varianta Ciril Debeljak in ing. Dolar. Preplezala sta steber desno od Čopovega stebra. Vstopila sta iz Skalaške in izstopila v Prusikovi smeri. 8 ur (V).

8. V **Dolomitih** sta v juliju 1953 Ciril Debeljak in Nadja Fajdigova opravila lepo število težkih plezalnih smeri, ki predstavljajo do danes največji uspeh našega povojnega alpinizma.

V 8 urah sta preplezala smer Comici — Dimai v severni steni Velike Zine, dalje raz Mazorana v isti gori, v Mali Zini smer preko Rumenega raza (Spigolo Giallo) in znamenito Preussovo poč. Vsi štirje vzponi so pete in šeste težavnostne stopnje. V skupini Civette sta preplezala klasično smer Solleder-Letenbauer, prvo šesto stopnjo v svetu, preplezano l. 1924. Nadalje sta preplezala tudi Torre Trieste, smer Tissi.

9. **Tečaj GRS** je priredila Planinska zveza Jugoslavije v koči na Gozdu v dneh od 3.—8. avgusta 1953. Tečaj je mojstrsko vodil ing. Vinko Modec. Sodelovali so dr. Bogdan Breccelj, dr. Miha Potočnik, Herlec Emil, Marjan Perko, dr. Vavken Evgen, Miha Verovšek in Rado Kočevar. Tečajnikov je bilo nad 30, večinoma iz bratskih republik. Tečaj je odlično uspel. Težišče je bilo v prvi pomoči in osnovnem reševanju.

Bratskim republikam je bil tako dan temelj organizacije GRS na njihovem področju.

Pred zaključkom tečaja je bilo uvedeno poskusno reševanje izpod severne stene Škrlatice do Malega Tamarja v dolini Pišence. Zadnji dan pa so inštruktorji demonstrirali reševanje z modernimi sredstvi v stenah Prisojnika.

R. K.

»PLANINSKA OFENZIVA«

Pred dnevi so predstavniki dvatisočsedemstoletne kulture napisali nekaj »krasnih« in »olikanih« besed poleg podpisov slovenskih izletnikov na raznih vrhovih v Julijskih Alpah. Tega mazanja pa niso izvršili samo na vrhovih v Italiji, ampak tudi na vrhovih v inozemstvu, tako n. pr. na Kaninu, kjer so pomazali vpisno knjigo SPD, ki je na jugoslovanski strani. Izvedeli pa smo, da so taki predstavniki civilizacije prikazali svojo omiko tudi v Avstriji, na Ojsterniku. V hotelu pod tem vrhom, ki je že v notranjosti avstrijskega ozemlja, je več spominskih knjig, kjer se podpišejo skoro vsi izletniki, ki v velikem številu prihajajo tja gor. Večkrat so bili na tej izletniški točki planinci iz Gorice in Trsta, pa tudi druge slovenske skupine. Sko-

ro vsi slovenski podpisi pa so v spominski knjigi prečrtani, poleg njih pa so krasni pridevki dvatisočsedemstoletne civilizacije, kot tudi beseda »m...«.

Res, krasna je ta kultura. Škoda, da se vsi ne držijo poziva Italijanskega planinskega društva, ki se glasi: »Chi imbratta con scritte e disegni indegni il libro, che è la storia di queste montagne, dimostra la sua ignoranza« (kdor maže z nedostojnimi napisi in risbami to knjigo, ki je zgodovina teh gor, pokaže svojo neotesanost).

Gospodje italijanski planinci, držite se vsaj navodil svoje planinske organizacije!

(Primorski dnevnik 9. IX. 1953)

IZ PLANINSKE LITERATURE

Ljudska geografija.* Za šestdesetletnico slovenskega planinstva smo dobili mimo počastitve tistih, ki so začeli v naši družbeni bitji oživljati zavest pripadnosti alpski rodni grudi, še nek zelo pomemben spominski znak. Ta znak je Rudolfa Badjura knjiga o ljudski geografiji, oziroma o terenskem izrazoslovju, ki mu ustvarja osnovo živa ljudska govornica. Pisatelj, čigar zaslug ni menda potreba posebej razglašati, je z izdajo svoje knjige ob naznačenem prazniku napravil jako mikavno potezo. Mislim, da smo se mu planinci zanjo dolžni še posebej zahvaliti. Ob zaključku prvega obdobja slovenskega planinstva, ki je dalo bogate sadove teženj in truda ene generacije, je postavil s svojim delom »spomenik, trajnejši od bron«. Hkrati je z njim veliko doprinesel priznanju resnice, da zavest pripadnosti alpski rodni grudi ni morda posnet ornament, ampak stvar kulture, duhovne tvornosti z izvirno tematiko.

Pisatelj je v zajetnem spisu na široko odprl vrata v besedno zakladnico, ki jo je ustvaril naš rod ob spontanem stiku z zemljo, na kateri živi. Izrabljajoč žive in številne pisane vire, je pokazal, kako so se ljudje znali izvleči iz zógate, v katero jih je pahnilo življenje. Porinjeni na sredo razgibanega, za potovanja in terenska razgledovanja kaj neprikladnega sveta, so morali seči po sredstvu, ki jim je povečalo okretnost v sporazumevanju. To sredstvo je ustrezajoči besedni zaklad; iz njega je moči črpati po potrebi. Sleherni terenski obliki so prebivalci vzdeli zraven lastnega tudi obče ime. Le-tega so se posluževali pri poslovnih razgovorih z rojaki v bližnjih in daljnjih okoliših.

Postavimo, da bi z vsega početka prebivalci različnih kotov naše do-

movine enako poimenovali istovrstne oblike v terenu. Že s tem bi se besedni zaklad bivših ravnincev močno okrepil. Terenskih oblik v goratem svetu je toliko, da ne uspemo zlepa z njih naštetjem! Toda upoštevati moramo dvoje. Prvič so ljudje v različnih pokrajinskih enotah po svoje precenjevali ene ter iste oblike in jih zato tudi po svoje imenovali. Drugič pa se je na istem kraju stvarnemu razmisleku rada obesila tudi kaka domisljica, porojena iz žlahtnega razpoloženja ljudske poetske duše. Tako se je cnemu imenu pridružilo še drugo, prijetnejše za uho, mehkejše in voljnije v izgovorjavi. Rezultat tega je, da porečemo z Badjuro, velika bera naše terenske nomenklature.

Knjiga pa nima pomena samo zagledelj, ker je v njej zbrano in po individualnem pomenu razmeščeno tlopisno izrazje. Pisatelj je v njej tudi mnogo samosvojega dodal. Predvsem je pretchtaval in rešetal z namenom, da bi ločil zrno od plev. Pri tem je tu bolj drugod manj srečno analiziral izvor, rabo in pomen posameznih izrazov, oziroma pojmov ter je po tej poti neredko prišel v opreko z doslej veljavnimi naziranjmi. Tu in tam je storil še korak dalje. Ako ni našel pravega izraza, ki naj bi služil kot znanstveni »terminus tehnicus«, je dal svoj predlog. Docela naravno je, da bo vzbudilo oboje pri naših strokovnjakih, predvsem jezikoslovcih in prirodoslovcih zanimanje, ki se kajpak ne bo zlepa poleglo. V knjigi je snovi za diskusijo veliko in le postopno bo moči priti z njo do kraja.

Po zgornji splošni označbi želim na tem mestu dati še nekaj posebnih ilustracij Badjurovega dela in to z zornega kota geografije, stroke, s katero se sam bavim.

Sistematičnega tlopisja (geomorfografije, orografije) Slovenci še nimamo. To ni posebno presenetljiva ugotovitev, ako vemo, da tudi svetovna geografska znanost ne premore kaj

* Napísano ob izidu knjige: Rudolf Badjura, Ljudska geografija (Terensko izrazoslovje); str. 397, 136 črtežev, 77 slik; DZS, Ljubljana, 1953

prida del te vrste. Geomorfologija ali nauk o površinskih oblikah kopnin, katerega sestavni del je tlopisje, se je začela razvijati šele kasno; pobudo zanjo pa je dal nauk o razvoju in zgradbi površinskih delov zemeljske skorje ali geologija. Nemara tiči prav v tej okoliščini vzrok za značilno razvojno pot ene izmed najvažnejših panog zemljepisa. Geomorfologi so se namreč zanimali predvsem za nastanek glavnih oblik reliefa, za njih prostorsko uveljavljanje ter odnošaje do kameninske zgradbe. Mnogo manj so se menili za nadrobno sliko oblik, za njih sestavne dele ter medsebojne odnošaje v sestavu oblik, za funkcijo teh oblik v pokrajini in podobno. Umljivo, da se niso mnogo ukvarjali tudi s specialno nomenklaturou. Posledica tega je značilen pojav, ki ga moremo danes opaziti enako, kot smo ga v bližnji preteklosti. Medtem ko se je gromadila literatura iz območja geomorfoloških proučevanj, so ostajala v učbenikih in priročnikih iz splošne geografije poglavja o površinskih zemeljskih oblikah še nadalje kar se da skromna. Zemljepisne predstave pokrajin so sicer imele odmerjenega temu nekaj več, a tudi le tedaj, ako so bila ozemlja proučevana glede na nastanek.

Po zgornjem pojasnilu ne bo težko razumeti, zakaj smemo šteti Badju-rovo delo med redke poizkuse sistematične geomorfografije. Prav ta okoliščina mu podeljuje tudi krepko svežino in mik. Iz njega moremo razbrati, kaj vse sodi k ravnemu, vzpetemu in vglobljenemu svetu, kako so sestavljene oblike ustrezne skupine, katere so bitne, katere stranske sestavine, kako se imenujejo oblike in njih sestavni deli. Ne smemo pa prezreti nečesa. Avtor je do mnogih dognanj prišel po nekoliko nenavadni poti. Zbiral je izraze, oziroma imena tlopisnih pojmov ter jih vzporedno ali šele pozneje vsebinsko opredeljeval in snovi primerno razvrščal. Tak posel je lahko nevaren. Raziskovalcu, ki ne upošteva momentov, na kakršne sem pokazal v uvodu, rado spodrsne; nehote in brž bo ravnal po pravilu Goethejevega modrijana: Saj vendarle je kaj hudič, sicer ga ne bi bilo. Te vrste spodsri ojačujejo pionirsko patino knjige. Oglejmo si jo ob nekaj primerih.

Pisatelj priporoča izraz »vdrtine« za skupno ime poglobljenim oblikam reliefa, vdolcnjem, vdolbinam, češ, da je »vdrt« ljudski izraz. Ako izvzamemo prostrane kotline, so redke med temi oblikami, ki bi jim tudi po nastanku smeli prisojati tak naziv in še manj fizikalno zgrešeno ime »praznine«. To so globeli, oziroma vdolcnja, ako jih označimo po glavni lastnosti in skup z vdrtimi oblikami, ali pa so vdolbine; zadnje ime zelo dobro tolmači vodilne oblike poglobljenega sveta, to je, doline, ki jih je izdolbila moč tekoče vode in drugih gibajočih se teles in so zato ipso facto globeli.

V drugem delu knjige piše avtor o »vzvišenem svetu, vzvišenostih, vzvišeninah« in prepričuje, zakaj je to skupno ime boljše od že vpeljanega imena: vzpet svet, vzpetost, vzpetina. Imamo le še preveč v ušesih docela drug, tudi v ljudstvu ostvarjen pomen tega pojma. Vzvišeno je nekaj, kar se nahaja v družabnih nadstropjih ali celo v metafizični sferi. A je še nekaj važnejšega vredno upoštevjanja. Bolj ko uk in prosveta prežemata ljudsko duhovno bit, se v njej zbuja smisel za abstrakcije. Zato bo točnejše in umestnejše govoriti o vzpetostih; kajti s tem obenem že naznačimo, da so se deli zemeljske skorje zaradi dejstva gorotvornih sil izbočili, torej vzpeli nad sosestvom. Ako se le da, povejmo z enim izrazom čim več. V danem primeru tolmači izraz »vzpet« hkrati lastnost in nastanek pojava. Res ne vselej, a prav gotovo pri vodilnih, najmarkantnejših oblikah vzpetega sveta. Mimogrede naj omenim še to, da je raba izraza »višavje« v tej zvezi napačna, ker označuje to ime čisto določen pojav reliefnega sestava, formacije.

Pravdo bi mogli zastaviti tudi okoli vprašanja, ali naj zamenjamo izraz »zarezan« z bolj domačim »pretrgan«. Nič ne kaže menjavati! Ljudje so motrili v pojavu nekaj zlojednega in so ga zato izrazito antropocentrično poimenovali, se pravi zgolj po zanje neugodnem učinku. Zato bo pač bolje, ako govorimo, da tekoča voda zareže v ravnino brazdo, s čemer se ob sebi umeje, da je površje te oblike poslej pretrgano. Kjer so tektonske moči razklale, oziroma prelomile grudo, je površje le-te prav tako pretrgano. V geografiji moramo

enako kot v drugih znanostih dajati prednost klenejšim izrazom, tistim, ki več povedo.

Na več mestih se trudi avtor dati različnim, a v bistvu soznačnim izrazom samolastno vsebino. Mirno trdim, da bi bil zaman ves trud ubijati v glavé razločke med brdom, gorico in holmom; morfografskih razločkov tukaj ni in predstavlja stvar le imenski trojček enega ter istega pojava. Podobno velja za trojko: goljava-goličava-golina. Drži avtorjeva misel, da v ljudski govorici golo ni to, kar je kamnitno, toda iz zgornje trope-resne deteljice ne moremo za določevanje teh razločkov kaj pobrati.

Potrebno je pravočasno zabraniti, »da za vedno ne izgine naša stara, častitljiva geografska dedovina.« V tem popolnoma soglašam z avtorjem. Uk res ne sme pačiti žive govornice na ta način, da bi uvajal med ljudi tjavendan skovane ali iz tujega jezika nerodno prestavljene in neponašene izraze. Toda napačna bi bila preživa vnema izključno za to dedovino. Le pogledjmo zakaj!

Za geslo knjigi je dal avtor dvoje misli, eno Levstikovo in drugo Miklošičevo. Slednja posnema smisel obeh, ko pravi, da je jezik prevelik dar, da bi ga posameznik smel onegaviti. To so tehtne misli, a veljavne le za čas, ko so bile napisane. Medtem je minilo stoletje, v katerem je tudi naš mali narod doživel ogromen razmah lastne materialne in duhovne kulture. Posledice se kažejo tudi v samem družbenem stroju ter posebej v razmerjih med posameznimi družbenimi sestavinami. Danes že ni več prav, ako mečemo v isti koš ljudstvu odtujeno meščanstvo (katerega je žal še vedno dosti) pa ljudsko razumnštvo. Slednje je že zaradi, da nerodno povem, poslovne politike, se pravi, iz čisto materialnih razlogov najčvrsteje povezano z ljudstvom. Sodobni strokovnjaki vsch vrst so zato, ker imajo znanje na zadnji tehniški ravni in z le-te občujejo z deželani, dolžni ter celo prisiljeni svoj materin jezik onegaviti; ako razumemo seveda pod tem pojmovnim omnibusom izpopolnjevanje in ne pačenje. Tehnik, postavim, se mora potruditi, da bo našel svojim, doslej neznanim opravilom, orodju in izdelkom ustrezajoče domače izraze. Podobno velja za

agronoma, gozdarja, medicinca, gošpodarstvenika, a tudi za geologa, biologa, geografa, itd. Lahko je bilo pred sto leti, ko so poslovne stike z dežclani opravljali v glavnem le davčni izterjevalci, štacunar in advokat; vsi ostali so bili tuji in gluhi za domačo besedo.

Na več mestih omenja Badjura: Tako naše ljudstvo ne govori; pa sproti dodaja namige za vzpostavitev davninskega, že pozabljenega izraza. Prav je, da smo opozorjeni. Toda okoliščina nam sama po sebi ne sme biti v napatje pri rabi imen, ki so pojmovno klenejši, polnejši, kot pa so morda oni iz davnine. Tak je primer z izrazom »pobočje«. Ako ga sedaj naš preprosti človek v govoru še ne pozna, se ga bo polagoma privadil. Ne zavoljo svojeglavosti učiteljev, ampak zato, ker ima nasproti mu stoječ ljudski izraz »stran« tako splošen pomen, da ga je nemogoče vtakniti še v orografski in geomorfološki pojmovnik. Sleherni naš človek, ki bo zapustil osnovno šolo, bo vedel za pomen besede pobočje. Ta se mu bo sčasoma vlegla v osebni besedni sklad in ne bo škode, ako bo poslej rabil »stran« samo še v preostalih pomenih. Prav tako bi bilo napak, kot to predlaga avtor, raztegniti pomen imena »reber« na celo pobočje vzpetosti. Kljeni izraz ima že čisto določen pomen, ki ga mu ne smemo odjedati. Reber je gladka vesina pobočja; to je le eden izmed sestavnih elementov cele, sestavne, kompleksne tvorbe. Sledoč priporočilom za take zamenjave bi mirno mogli izvesti tudi popravek tele sorte: vrtačo, značilno globel kraškega površja imenujemo raje »dolina«; doslej sem namreč še povsod, kjer sem spraševal, naletel samo na to ljudsko označo pojava.

Kar ustrašil sem sel Ne, resnično ne želim napraviti nergaškega vtiska! Le to velja, da je Badjurovo delo zaradi bogate vsebine geografiji brus neprecenljive vrednosti. Pri tej napravi se pa vedno nekaj tare med seboj. Prepričan sem, da me bo zato spoštovani avtor razumel.

Knjiga ima obilo mikavnega, tehtnega, koristnega, česar se velja brez pomislekov oprijeti ali nadalje pretehtavati. Naj omenim samo tisto fenomenalno »sedlo«, katerega je avtor dodobra pretresel in ga tudi v napak

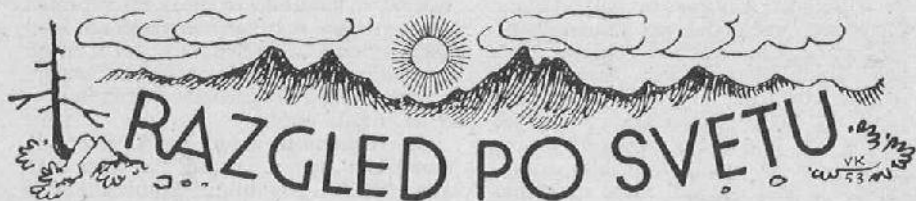
rabljenem pomenu menda za vselej iztresel iz našega geografskega besednjaka. Osebnostno pisatelju hvaležen, da me je kot zemljepisca opozoril na pojav končin, to je, posebnih oblik vzpetega sveta, ki jim na vsak način pritiče skupno ime. Nič zato, ker me izraz »končina« ne zadovoljuje; ono prvo je glavno, o drugem je čas premišljati. Razveselil sem se imen ter njih pomena, kakršna so: razvršje, razdolje, predolina, tokava, razlik med spodnji-zgornji pa dolnji-gorenji in mnogo drugega. Prav posebno pa mi je k srcu zrasel »gugast svet«, o katerem sem tudi prvič čul.

Guge, gugast svet je ineniten izraz zato, ker je poln baladne vsebine kot, postavim, žrclo. Ste se že kdaj gugali v čolnu na razburkani jezerski površini? Sprva se človeku zdi, potem postane omotičen in na

koncu jezen, ker prenaša napor pa nikamor ne spe. Ste že kdaj hodili po horizontalni poti v globačstem svetu dolinskega zatrep ali pobočnih grap? Sprva se vam je zdelo, zaradi razgledov na šijah in parobkih, potem so se vam noge začele opletati in končno vas je, ugotavljajoče, da se nikakor ne morete oddaljiti od izhodišča, popadla jeza in ste jo ubrali po prvi poti gori ali doli — samo naravnost ne več. Glejte to so guge, gorjančev preklicani nepridiprav!

O tem, kaj so ronki in znojza, dalje o tem, ali so igle in predoslji res to, kar pravi Badjura, da so, pa o podobnih stvareh se bomo, upam, razgovarjali še kdaj o priliki. Za konec rečem tole: Noben planinec, noben jezikoslovec in noben geograf bi ne smel iti mimo te knjige!

Cene Malourh

Zima 1. 1952/53 je bila v Centralnih Alpah usodna za divjačino, posebno za srnjad in jelene. Nemške revije poročajo o masovni pogibeli februarja in marca. Sneg je zapadel v velikih množinah že v novembru, prišla je zgodnja zmrzal in požled, ki je priklenila posebno srnjad na mesto, tako da se ni mogla rešiti, čeprav so ameriška letala odmetavala silne množine suhe klaje v gozdne predele. Ledena snežna opoka je ranila nežne nožice srnjadi in žival se ni več premaknila. Od leta 1887 podobne zime ne pomnijo in pravijo, da bo treba za bodoče zime predpisati posebne ukrepe za ohranitev divjačine tudi v takem primeru.

Italijansko himalajsko ekspedicijo namerava za leto 1954 skrbno pripraviti Italijanski akademski alpinistični klub, verjetno na Pik K2, drugi najvišji vrh na zemlji, v Karakorumu. Že l. 1909 je abruški vojvoda vodil na to goro ekspedicijo istega kluba. —

Trije mladi Italijani so januarja 1953 preplezali Tofano di Rocas. 1000 metrsko steno so zmagali v slabem vremenu v devetih urah.

Boj proti liftomaniji vodijo večkrat brez uspeha planinski klubi, gozdne uprave in razna društva za varstvo narode. Eden najbolj osovraženih liftomanov je bil letos ing. Winterholler, ki je projektiral v Schlierskih Alpah cel sistem novih žičnic.

Dhaulagiri je »Bela gora« (Mont Blanc) Himalaye. V sanskrtu pomeni namreč Dhaula giri belo goro. Nanjo so se letos namenili Švicarji.

Plezalsko čelado so izdelali v Münchenu (Paul Hubel, trgovska hiša Schuster). Je iz duraluminija in ima gumijasti vložek, ni težka, a trdna, stane 6 DM, varuje pa glavo pred zapadnim kamenjem. Vprašanje je, če se bo kljub praktičnosti uvedla.

Sedmi zimski vzpon na La Meije sta izvršila dva alpinista iz Grenobla, C. Forget in J. Latreille, 1. III. 1953,

na Pelvoux po severni steni pa 15. in 16. maja P. Courtet, H. Laurent in P. Souriac. 25. maja pa sta S. Coupe in J. Couzy v dveh urah preplezala veliki ledeni ozebnik v sev. vzh. boku Mont Blanca z istim izstopom kakor naveza Lachenal-Terray, trije švicarski alpinisti Luchsinger, Reiss in Reist pa so se v marcu povzpeli po Whymperjevem ozebniku na Aiguille Verte. Pomembni vzponi so bili izvršeni tudi v Zinalrothornu; dvanajsti vzpon po severni steni na Dent d'Hérens je sam zmozel K. Lugmaier, trinajstega pa sta zabeležila Klier in Kröll iz Innsbrucka. 20. in 21. marca sta Italijana Bignami iz Milana in Bonatti iz Monze preplezala greben Furggen, kar se je doslej posrečilo dveh navezama. Prva sta v tem uspela leta 1948 Švicarja Fuchs in Monney, počenši iz zavetišča Solvay. Tudi Monte Rosa je doživela v marcu (9. 10. in 11.) prvi zimski vzpon. Italijanska alpinista Amosso in Elli sta po Macugnagi večji del po Marinellievem ozebniku v dobrih razmerah s tremi bivaki dosegla vrh. Zadnji dan na povratku pa ju je zajel snežni vihar, ki ju je skoro stal življenje. Bilo je 40° pod ničlo. Amosso je izgubil prste na nogah in rokah, medtem ko je Elli odnesel lažje ozebltine. Februarja sta Bonatti in Mauri v treh dneh kot prva preplezala severno steno Zap. Zine, v marcu pa isto Nemca Wörndl in Hollerlieth. Omembno vredno je, da je le Wörndl poznal steno v poletnem plezanju. Bonatti in Mauri sta izvršila tudi drugi vzpon preko severne stene V. Zine (27. feb. 1953). To steno sta pozimi 20. in 21. marca l. 1938 kot prva plezala Avstrijca Brunhuber in Kasperek. Tudi v Fleischbanku sta Otto Krajnc in Fred Walker 19. in 20. marca ponovila eno najtežjih smeri v Kaiserju, ki sta jo 19. febr. 1950 izpeljala dobro znana avstrijska vodnika Hermann Buhl in Kuno Rainer.

Francoski alpinisti so letošnjo spomlad mnogo plezali v Hoggarju, tako Aukenet, Taridalt in Tarutin. Vzpone so ocenili s IV. in V. Izvršili so jih alpinisti iz Lyona (Bérard, Coste, Dubost, Vignes, Gendre, Bailly). Annapurnski levi pa še vedno kljub britanski zmagi na Mt. Everestu pritegujejo pozornost starega in novega sveta. Maurice Herzog je prepotoval

s svojim predavanjem in filmom vso Severno Ameriko pa tudi Centralno (Mexico, Haiti in Guatemala), imel povsod polno dvorano in doživljal lepe in navdušene sprejeme. Marcel Ichac pa je na Sorbonni predaval o znanstvenih izsledkih francoske ekspedicije iz l. 1950. Prof. Lombard pa je na Oceanografskem inštitutu predaval o geologiji Mt. Everesta. Prof. Lombard se je udeležil kot geolog švicarske ekspedicije l. 1952. Predavanje je priredila Komisija za znanstveno delo v CAF. Francozi so pri nepalski vladi že aprila l. 1953 dobili dovoljenje za naskok na Himalajo ter pričeli takoj s pripravami za ekspedicijo, ne da bi čakali na rezultate angleške ekspedicije. Ti so seveda položaj precej spremenili in francoski Comité de Himalaya se spričo njih še ni odločil, kam bo usmeril svoje delo v prihodnjem letu. L. 1951 — to se zdaj že lahko pove — je med francoskimi in angleškimi alpinisti v Londonu prišlo do gentlemenskega soglasja glede Mt. Everesta: prvi naj poskusijo Angleži. Če njim ne uspe, se dela lotijo Francozi. »Agremana« so se držali oboji.

28. nacionalni tabor C. A. I. bo v Narodnem parku Grand Paradis. Na tabor so bili povabljeni francoski alpinisti.

George Sonnier, znan francoski planinski pisatelj, je izdal knjigo »Meije«, Michel De Sorbay knjigo o Spitzberghih, znani, neutrudljivi globetrotter William O. Douglas pa Beyond the High Himalayas (Cez Himalajo).

Eric Shipton, najboljši poznavalec Himalaje in azijskega visokega gorstva, je na predavanju v londonski Royal Geographical Society izrekel tudi prijateljsko kritiko o prvi švicarski ekspediciji na Mt. Everest: Švicarji so 14 dni prekmalu zatrabili k umiku in s tem zaigrali doslej najboljšo šanso na Mt. Everestu. Dalje niso posvetili dovolj časa aklimatizaciji in poskušali svoje taborišče premestiti previsoko. Za drugo ekspedicijo pa je Shipton rekel, da ni nikoli verjel v njen uspeh.

Raymond Lambert, 39 let stari član druge švicarske ekspedicije na Mt. Everest, ki je dosegel višine 8600 metrov, je že 15 let gorski vodnik v Wallisu, po kvalifikaciji najboljši, sijajen poznavalec Mont Blanca; po-

sežno rad ima znamenite Aiguilles. Pri prvem zimskem prečenu štirih Igel (Aiguilles du Diable — Hudičevih igel) je edini vzdržal bes zimskega viharja, a pri tem izgubil prste na obeh nogah.

Ski - schupo (Smučarska varnostna policija) se je pojavila tudi v bavarskih gorah. Kakor v Avstriji je tudi na Bavarskem vlada predpisala vozni red na smučarskih dirkališčih, obenem pa določila tudi, katere proge veljajo kot ogrožene piste oziroma dirkališča. K temu jih je nagnilo izredno naraščanje težkih smučarskih nesreč. Samo v Allgau je bilo v treh mesecih 335 reševalnih akcij zaradi ljudi, ki so s podaljšanimi stopali drveli z brzino 100 km po znanih smučičih, torej dnevno 3 do 4 težje smučarske nesreče v Allgau.

Švicarji že več desetletji goje taborništvo v svojih Camping klubih. Posebnost je njihov zimski »camping«. Od 24. dec. 1952 do 4. jan. 1953 se je vršil že deseti novoletni tabor v Adelbodnu (Berner Oberland) s 350 udeleženci in 170 šotori. Pred 10 leti je bilo komaj 19 udeležencev in 13 šotorov. Najstarejši tabornik v letošnjem campingu je bil star 75 let, njegova žena 65 let. 60 let stari Francoz tabori že 42 let. Med taborniki so bile tudi cele družine z mladoletnimi otroki.

Winston Churchill, ki je že 50 let med prvimi možmi na planetu, je tudi večkrat pokazal zanimanje za lepoto švicarskih in avstrijskih gora. L. 1894 se je z vodnikom Burgenerjem povzpел na Wetterhorn (Grindelwald), bil je tudi v Arthurjevem domu ob vznožju Hochköniga. Ni pa znano, če je od tod naredil kako turo.

Avstrijski alpinisti so se 1. 1952 dalj časa mudili v Atlasu. Ekspedicija je bila znanstvenega značaja. — V Avstriji so 1. 1952 prvič praznovali »Dan drevesa«, kar je organizirala »Zelena fronta«, organizacija, ki skrbi za ohranitev prirodnih lepote avstrijske republike. Organizacija terja od vlade, da ustanovi poseben organ za to nalogo, od katere zavisi v veliki meri avstrijsko gospodarstvo. Geslo organizacije je »Varstvo pokrajine iz ljubezni do domovine!«

Večna koč v masivu Mont Blanca je zdaj telefonsko povezana s Chamonixom.

»**Odlikovanje za tovarništvo**« so ustanovili v Italiji in so ga v letu 1952 dobili trije Italijani, en Avstrijec in dva Francoza.

Dr. Kugyja knjigo »*Iz mojega življenja v gorah*« (Aus dem Leben eines Bergsteigers) imenuje Walther Flaig, urednik revije »Berge und Heimat« (Österreichischer Alpenverein) najlepšo planinsko knjigo v nemškem jeziku.

Bivak v vzhodni steni Watzmanna je v pretekli zimi premaknila sila razbesnelih gorskih elementov. Gorska reševalna služba je hotela v začetku junija meseca bivak utrditi in zavarovati, vendar ji to zaradi velike množine snega, ki je še ležal v steni, ni bilo mogoče.

253 planincev se je od 1. V. 1945 do 31. VIII. 1950 ponesrečilo v bavarskih Alpah. 35 je med temi mladih ljudi pod 18 leti, 218 pa odraslih, med temi celo trije gorski reševalci. V poletnih turah se je ponesrečilo od teh 208, 45 jih odpade na zimo, v prodgorju 43, v visokem gorovju 210, 250 je Nemcev, 3 inozemci. Vzroki nesreč so: plazovi 15, padec v skalah 155, mraz 12, kap 16, trganje cvetic 1, strela 2, samomor 15, pogrešanih 21, ostali ponesrečenci so zdrsnili na snegu, na strmem skrotju, ledeniku itd. Največ se jih je ponesrečilo od 1. 1946 do 1948. Visoko je število samomorilcev in pogrešancev.

Ameriška geografska družba (American Geographical Society) je s sodelovanjem švicarskih strokovnjakov z Weissfluhjoča organizirala raziskovanje ledenikov Juneau Ice Field na Alaski. 50 km severno od mesta Juneau na ledeniku Taku je bilo taborišče znanstvenikov od 20. maja do 13. septembra 1952, specialistov za glaciologijo, geologijo, meteorologijo, geomorfologijo, botaniko in topografijo. Posebna prometna sredstva so jim pripeljala specialna letala, opremljena s smučmi, imenovana »trifibije«. Pristajala so lahko tudi na ledu brez koles in brez drsalk.

Cesare Maestri, najmlajši plezalec iz Tridenta, je sam preplezal veliki stolp »Salame« v Sassolungo. Stena je visoka 400 m in sta jo prva preplezala Emilio Comici in Severino Casara v 17 urah čistega plezanja.

Bilanco švicarske ekspedicije I. in II. je 23. aprila 1953 podal M. O. Gurtner, tiskovni referent Švicarske ustanove za proučevanje gora. Na kratko: v geologiji je profesor Lombard ugotovil tektonski proces, ki je vplival na nastanek najvišje gore na svetu. V orografiji so nove meritve in fotografije iz bazena Dudh Kosi omogočile izboljšanje topografije masiva. Izpopolnjena je bila nomenklatura. N. pr. Lho La je Col Sud — južni grič. Ime je dal že leta 1922 Mallory nekemu prevalu v zapadnem grebenu, ko je preiskoval ledenik Rongbuk, prihajajoč iz severa. Pravi Col Sud pa je v vznožju vzhodnega grebena Čomolungme. Ta se bo imenoval Lho-La, medtem ko se bo Malloryjev Khumbu La. Za botanike je A. Zimmerman prinesel bogato žetev gorskih rastlin in cvetic iz himalajskega predgorja. Dve rastlini je dobil celo v višini 6350 in 6500 m, kar je za ta nežni in mili okras gora gotovo višinski rekord. Dr. Ed. Wyss-Dunant in G. Chevalley sta odkrila marsikaj važnega za fiziologijo človeka, posebno, kar zadeva dihanje in prehrano. Nepalska vlada se je odločila, da bo s pomočjo Švicarjev geološko preiskala himalajski svet in zaupala to nalogo dr. Toniju Hagenu iz Züricha. André Roch in N. G. Dührenfurth sta posnela dva zanimiva filma, ekspediciji pa sta dalje vplivali tudi na planinsko založništvo. — Švicarji so nudili nemško-avstrijski spominski ekspediciji na Nanga Parbat denarno podporo, ker sta ji nemška himalajska ustanova in DAV to odrekla. Verjetno si ti dve ustanovi kljub vsemu grizeta nohte, posebno, če se zagledata v široki, zdravi smeh Hermanna Buhla.

Nič se ne sliši o ruski ekspediciji na Mount Everest. Nekontrahirana novica, da so po ledeniku Kančung dosegli Col Sud iz severne strani med Everestom in Lhotsejem, še ni dejstvo. Tudi kontrolirati jo je težko.

Nov tip kratkih smučí za utrjena snežišča in plaznice je izumil ing. Emo Heinrich iz Innsbrucka in jih imenoval »Firngleiter«. Dolge so 54 cm, široke 12,5 cm, na spodnji strani imajo 3 žlebiče, spredaj so usločene, toda ne prišiljene, imajo robnike in najpreprostejše vezi. Tudi v Švici so že v prodaji. Dobro bi bilo, da bi

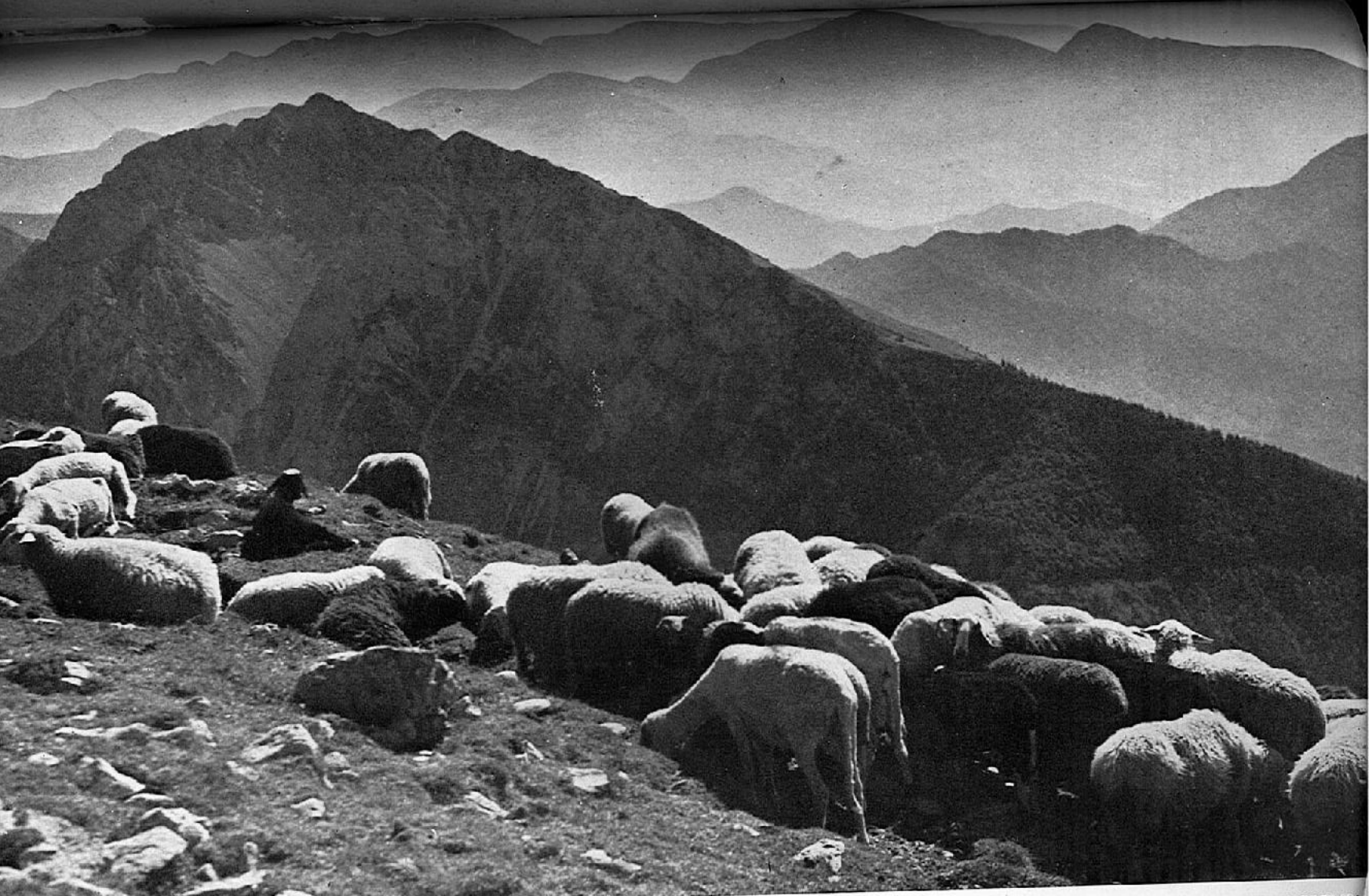
nekdo izumil še vrv, ki bi bila opremljena z zanko, stremenom ali kako bi to imenovali. Ponovno se je namreč izkazalo, da je samo vrv na ledenikih zelo pomanjkljivo varovalno sredstvo. Letos je n. pr. Miss Wood na ledeniku du Géant zdrknila v ledeniško razpoko in jo je vrv zadavila. Trije je niso mogli potegniti iz razpoke; preden so prišli reševalci iz zavetišča Réquin, je bila Miss Wood že mrtva. Če bi bila imela za pasom zanko, s katero bi znala ravnati, bi ji ne bilo treba umreti.

Dar Hammarskjöld, novi generalni sekretar OZN (ONU) je zaveden alpinist. Novinarjem je izjavil: »Gore imajo bolj romantičen kakor dramatičen značaj; od človeka terjajo lastnosti, ki pridejo povsod prav: potrpežljivost in vztrajnost, smisel za realnost, za skrbno sestavljen načrt, natančno presojo nevarnosti in možnosti ter občutek odgovornosti, da uspeh zavisi le od nas.«

CAF ima v 78 letu 32000 udov, 56 sekcij in 135 koč. Lani je umrl znani Emile Gaillard, častni član kluba, sodelavec Savojske akademije in Geografskega društva v Parizu, ki se je v svojem življenju povzpел na 1000 vrhov. Napisal je tudi znameniti Guide Gaillard (Vodnik Gaillard).

Cerro San Valentin je edini vrh v Patagoniji nad 4000 m. 13. decembra 1952 so se nanj prvič povzpeli člani Club Andino Bariloche, o čemer poročajo nemške revije in švicarska »Les Alpes«. Med njimi sta tudi dva Slovenca, Bertoncej in Pangerc (Nemci so ga spremenili v Bangerk), večina je Nemcev, vmes pa sta sodeč po imenih tudi dva domačina. Vrh stoji 50 km od Pacifika, 120 km južno od argentinske meje. Večkrat so ga naskakovali Švicarji, a brez uspeha. Dr. Heim piše o njem: »Ne poznam lepšega ledeniškega pogorja tudi v Himalaji ne, kakor je ta vrh v Južni Patagoniji. Nanj se bo povzpел tisti, ki bo ne samo prvovrsten in izkušen alpinist, marveč bo imel tudi srečo z vremenom.«

Na Mc Kinley najvišji vrh Severne Amerike, so se povzpeli tudi trije Mexikanci in to v rekordnem času (Alvarado, Guerrero in San Vicente). Na vrhu so zasadili tri zastave: mehikansko, ZDA in zastavo Rdečega križa.

NA STOLU (BEČUNJŠČICA, STORŽIČ, KAMNIŠKE PLANINE)

FERDO PREMRL

ZAHODNO OSTENJE VELIKEGA ŠPIČJA

PROF. JANKO RAVNIK

Ali ste si že oskebeli

zavarovanje za pet nezgode

?

Sprostite se gmotnih skrbi v primeru nesreče in pre-
dajte se popolnemu užitku v planinah in v športu.
Skrbi preložite na zavarovanje. — Lahko se zavarujete
skupinsko v okviru Planinskega društva, lahko pa tudi
posamezno za vsote, ki odgovarjajo vašim zahtevam.
Premije in pogoji so ugodni!

Državni zavarovalni zavod

Ravnateljstvo:

LJUBLJANA, Miklošičeva 19, tel. 21-777

Podružnice:

CELJE, Titov trg 1, tel. 23-45

KRANJ, Prešernova ul. 10, tel. 534

KRŠKO, Trška gora 32, tel. 13

LJUBLJANA-MESTO, Ljubljana, Beethovnova 10, tel. 21-023

LJUBLJANA-OKOLICA, Ljubljana, Miklošičeva 17, tel. 21-777

MARIBOR, Partizanska cesta 47, tel. 21-01 in 21-34

MURSKA SOBOTA, Lendavska cesta 22, tel. 95

NOVA GORICA, Blok XIV, tel. 79

NOVO MESTO, Sokolska ul. 1, tel. 150

POSTOJNA, Jamska ul. 5, tel. 28

Zastopstva v vseh večjih krajih!

KOTEKS
LJUBLJANA, KIDRIČEVA 3
PODRUŽNICE
V
VSEH VEČJIH
KRAJIH

KUPUJE
IN
PRODAJA

KOŽE VSEH VRST
KOŽE DIVJAČINE
ODPADKI OD KOŽ
STROJILA, ČRESLO,
RUJ, JEŽICE, VOLNO

KERAMIČNA INDUSTRIJA LIBOJE PRI CELJU

Nudimo pod zelo ugodnimi pogoji
Gospodinjsko keramiko
Sanitarno keramiko
Dekorativno keramiko

TOVARNA KOVINSKIH IZDELKOV IN LIVARNA

»ITAN«

KAMNIK

Nudi vse vrste gospodinjskih strojčkov, ključavnic, avtomatske, balančne in kuhinjske tehtnice, šarnirje, medene in litoželezne uteži itd. Fitinge za vodne in ostale instalacije, odlitke iz temper litine, daljnovode itd.

TRGOVSKO PODJETJE NA MALO IN VELIKO

Železnina | JESENICE
UPRAVA, TELEFON 238 ★

s poslovalnicami:

- ŽELEZNINA•, telefon šte. 368
- KURIVO•, telefon šte. 367
- JUGOPETROL•, telefon šte. 238
- STEKLO-BARVE•, telefon št. 369

Planinci!

MLADINSKA KNJIGA JE IZDALA

Delo znanega alpinista A. Heckmayerja:

TRIJE ZADNI PROBLEMI ALP

Če hočete spoznati lepote naše favne, ne pozabite na knjige:

- M. Zei: IZ RIBJEGA SVETA
- A. Polenec: IZ ŽIVLJENJA PAJKOV
- O. Heinrath: IZ ŽIVLJENJA PTIČEV

V taborniški knjižnici sta izšli deli:

- R. Godec: VOZLI
- R. Godec: ŠOTORI

Mladinska knjiga je izdala še vrsto drugih lepih in zanimivih knjig, za razvedrilo in pouk

**Zahtevajte v knjigarnah dela
MLADINSKE KNJIGE**

Vsem ljubiteljem knjig!

Dne 15. septembra bo Državna založba Slovenije izdala svojo tisočo publikacijo, kar je prvi primer v zgodovini slovenskega založništva. Zanimivo je, da zadene številka 1000 ravno eno izmed izdaj najpomembnejše slovenske knjižne zbirke Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, namreč V. knjigo Zbranega dela Janka Kersnika.

Glede na kulturni moment, ki je zvezan z izdajo te knjige, se je uprava založbe odločila za zanimiv poskus, s katerim se slehernemu kupcu te knjige nudi prilika, da pride brezplačno do lepe zbirke skrbno izbranih in dragocenih knjig.

Vsakemu izvodu V. knjige Zbranega dela Janka Kersnika, ki stane vezan v polplatno 520 din, v platno pa 590 dinarjev, bo priložena posebna srečka, katere odrezek naj vsak kupec knjige čimprej pošlje na naslov:

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

LJUBLJANA, MESTNI TRG ŠTEV. 26
ODDELEK ZA KNJIŽNE ZBIRKE

Za žrebanje, ki ga bo izvedla posebna komisija založbe in ki bo 15. novembra t. l. pridejo v poštev samo srečke, katerih odrezki se bodo do tega roka nahajali pri zgornjem naslovu. Izžrebanih bo deset dobitkov v vrednosti od 8978.— din do 3173.— din.

TISKARNA

Ljudske Pravice

Ljubljana, Kopitarjeva ulica števil. 6

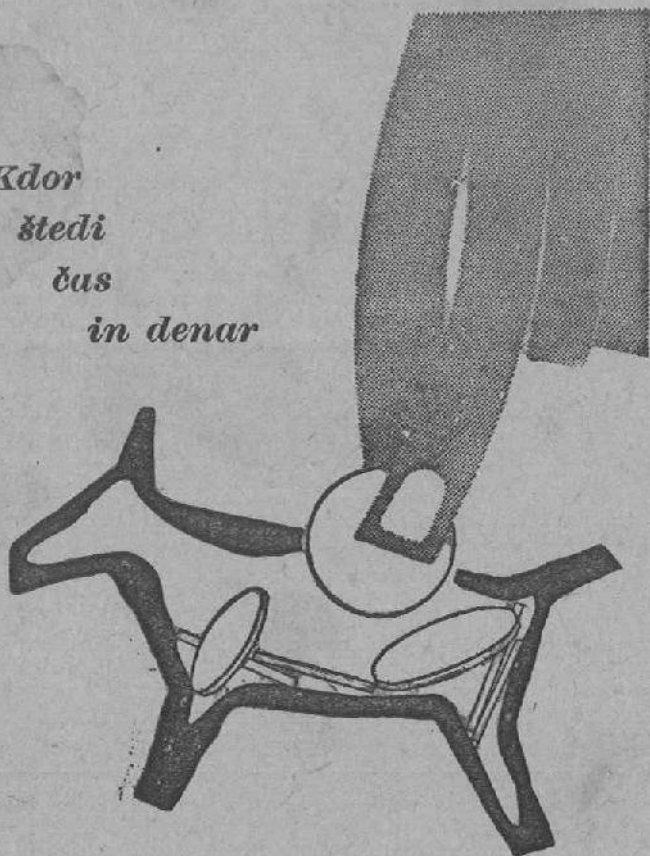
TELEFON ŠT.
23-261 do 65
NB: 6011-T-87

KNJIGOTISK
ROTOTISK
LITO-OFFSET-TISK
BAKROTISK
KLIŠARNA
KNJIGOVEZNICA

Kvalitetna izdelava

vseh vrst grafičnih izdelkov

*Kdor
štedi
čas
in denar*

KUPUJE PRI

Veleblagovnici

Na-ma
LJUBLJANA

*Delavci in nameščenci, izkoristite pri nakupu
vsega blaga ugodnost obročnega odplačevanja*